فصلنامه تخصصی "مطالعات تاریخ آذربایجان و ترک" سال ۰۴ ، شماره ۱۳ ، پاییز ۱۴۰۵
"Studies on Azerbaijan and Turk's History" Specialized Journal, year 04, issue 13, Fall 2026
"Azərbaycan və Türk Tarixi Araşdirmalar" ixtisaslaşdirilmiş jurnal, il 04, nömrə 13, Payız 2026
Üçaylık "Azerbaycan ve Türk tarihi araştırmalar" dergisi, yıl 04, sayı 13, Sonbahar 2026

میرزا محمود غنی زاده سلماسی: از مشروطه خواهی تا باستانگرایی

دکتر توحید ملک زاده دیلمقانی

ایمیل:

tohidmelikzade@yahoo.com

وابستگی:

محقق تاریخ و فرهنگ آذربایجان

چکیده:

میرزا محمود غنی‌زاده سلماسی (۱۲۹۶ق–۱۳۱۳ش) فرزند میرزا غنی، در دیلمقان سلماس متولد شد. جدش حاج ملا رضای سلماسی از علمای پیرو شیخ احمد احسائی بود. تحصیلات ابتدایی را در مکتب‌خانه آغاز کرد و سپس به تجارت پرداخت. از جوانی با روزنامه حبل‌المتین مکاتبه داشت و با میرزا سعید سلماسی و طالبوف تبریزی دوست بود.

در سال ۱۳۲۵ق روزنامه «فریاد» را به دو زبان ترکی و فارسی در ارومیه منتشر کرد و در تأسیس دارالایتام اورمیه نقش داشت. در آستانه به توپ بستن مجلس به تبریز آمد، در نشریه «شورای ایران» مقاله نوشت، منشی‌گری ستارخان را برعهده گرفت و به عضویت انجمن ایالتی آذربایجان انتخاب شد. اداره روزنامه انجمن (ارگان انجمن ایالتی) از شماره ۳۸ تا ۱۱۱ به او واگذار شد. نشریه فکاهی «بوقلمون» را در ۱۳۲۷ق منتشر کرد. با اشغال آذربایجان توسط روس‌ها، جمعیت وطن‌خواهان را تشکیل داد و مدیریت روزنامه «شفق» را از شماره ۱۶ برعهده گرفت. در ۱۳۲۸ق نشریه «محاکمات» را منتشر کرد و از ۱۳۲۹ق مأمور تشکیل عدلیه سلماس شد.

پس از درگیری‌های عاشورای ۱۳۳۰ق به عثمانی مهاجرت کرد و در استانبول اشعار و مقالات ضد روس و انگلیس نوشت. سپس به آلمان دعوت شد و در کمیته دفاع ملی و مجله «کاوه» فعالیت کرد. در برلن به تصحیح متون کهن (سفرنامه ناصرخسرو، رباعیات خیام) پرداخت و آثارش مورد تحسین ادوارد براون و محمد قزوینی قرار گرفت. در پاسخ به درخواست مجله ایرانشهر، رساله‌ای در رد روشنی‌بیگ و بخشی از تاریخ آذربایجان خود را فرستاد.

در ۱۳۰۴ش به تبریز بازگشت و امتیاز نشریات «دور جدید» و «سهند» را گرفت. سهند ارگان دموکرات‌ها بود، اما با استقرار دیکتاتوری رضاشاه، غنی‌زاده به ترجمه مطالب خنثی روی آورد و مورد انتقاد خوانندگان قرار گرفت. در ۱۳۱۱ش ریاست انجمن ادبی تبریز را برعهده داشت و مأمور ترجمه «حماسه ملی ایران» شد که ناتمام ماند. در ۱۳۱۳ش در ۵۷ سالگی در تبریز درگذشت. روزنامه سهند تا ۱۳۱۷ش ادامه یافت.

کلمات کلیدی: مشروطیت، غنی‌زاده سلماسی، روزنامه‌نگاری آذربایجان، باستان‌گرایی، مهاجرت استانبول و برلن

استناد (آپا):

ملک زاده دیلمقانی، ت. میرزا محمود غنی زاده سلماسی: از مشروطه خواهی تا باستانگرایی. ارومیه: فصلنامه تخصصی "مطالعات تاریخ آذربایجان و ترک" سال ۰۴، شماره ۱۳، پاییز ۱۴۰۵. ۸۶۹۰-۳۰۴۱ شاپا

Dr. Tohid Malekzadeh

Email:

tohidmelikzade@yahoo.com

Affiliation:

Researcher of Azerbaijani History and Culture

Mirza Mahmud Ghani-zadeh Salmasi: From Constitutionalism to Antiquarianism

Abstract:

Mirza Mahmud Ghani-zadeh Salmasi (1296 AH–1313 SH/1878–1934) was born in Dilmaqan, Salmas. His grandfather, Haj Mulla Riza Salmasi, was a scholar and follower of Shaykh Ahmad Ahsa'i. He began his education in a traditional school (maktab-khaneh) and then entered commerce. From his youth he corresponded with the newspaper Habl al-Matin and was a close friend of Mirza Said Salmasi and Talibov Tabrizi.

In 1325 AH he published the newspaper "Faryad" in both Turkish and Persian in Urmia and played a role in founding the Urmia orphanage (Dar al-Aytam). On the eve of the bombardment of the parliament he came to Tabriz, wrote articles for "Shura-ye Iran," served as Sattar Khan's secretary, was elected to the Provincial Council (Anjoman-e Eyali) of Azerbaijan, and was entrusted with managing the newspaper "Anjoman" (the organ of the Provincial Council) from issue 38 to 111. He published the satirical paper "Buqalamun" in 1327 AH. With the Russian occupation of Azerbaijan, he formed the Homeland-Lovers Society (Vatan-Khahan) and took over management of the newspaper "Shafaq" from issue 16. In 1328 AH he published "Mahakemat" and from 1329 AH was assigned to establish the judiciary in Salmas.

After the clashes of Ashura 1330 AH he emigrated to Ottoman territory and in Istanbul wrote poems and articles against Russia and Britain. He was then invited to Germany, where he was active in the National Defense Committee and the journal "Kaveh." In Berlin he edited classical texts (Naser Khosrow's travelogue, Khayyam's quatrains), and his work was praised by Edward Browne and Mohammad Qazvini. In response to Iran-Shahr's request, he sent a treatise refuting Rawshani Beyg and part of his history of Azerbaijan.

In 1304 SH he returned to Tabriz and obtained licenses for the publications "Dowr-e Jadid" and "Sahand." Sahand was the organ of the Democrats, but with the establishment of Reza Shah's dictatorship, Ghani-zadeh turned to translating neutral material and was criticized by readers. In 1311 SH he headed the Tabriz Literary Society and was tasked with translating "The National Epic of Iran," which remained unfinished. He died in Tabriz in 1313 SH at the age of 57. The newspaper Sahand continued until 1317 SH.

Keywords: Constitutionalism, Ghani-zadeh Salmasi, Azerbaijani journalism, antiquarianism, migration to Istanbul and Berlin

CITATION (APA):

Malekzadeh, T. Mirza Mahmud Ghani-zadeh Salmasi: From Constitutionalism to Antiquarianism. Urmia: "Studies on Azerbaijan and Turk's history" Specialized Journal, year 04, number 13, Fall 2026, ISSN: 3041-8690.

Dr. Tohid Məlikzadə

E-poçt:

tohidmelikzade@yahoo.com

Mənsubiyyət:

Azərbaycan tarixi və mədəniyyəti tədqiqatçısı

Mirzə Mahmud Qənizadə Səlməsi: Məşrutiyyətçilikdən Qədimçiliyə

Xülasə:

Mirzə Mahmud Qənizadə Səlməsi (1296 hicri–1313 şəmsi/1878–1934) Səlməsin Dilməqan qəsəbəsində anadan olmuşdur. Babası Hac Molla Rza Səlməsi Şeyx Əhməd Əhsainin ardıcılı olan alim idi. Təhsilinə məktəbxanada başlamış, sonra ticarətlə məşğul olmuşdur. Gəncliyindən "Həblülmətin" qəzeti ilə yazışmış, Mirzə Səid Səlməsi və Talıbov Təbrizi ilə yaxın dost olmuşdur.

1325 hicridə Urmiyada türkcə və farsca "Fəryad" qəzetini nəşr etmiş və Urmiya yetimxanasının (Darül-eytam) təsisində iştirak etmişdir. Məclisin topa tutulması ərəfəsində Təbrizə gəlmiş, "Şurayi-İran" nəşriyyatına məqalələr yazmış, Səttarxanın katibliyini üstləmiş, Azərbaycan Vilayət Encüməninə üzv seçilmiş və Encümən qəzetinin (Vilayət Encümənin orqanı) 38-ci nömrədən 111-ci nömrəyə qədər idarəsi ona tapşırılmışdır. 1327 hicridə yumoristik "Büklümün" (Bukalemun) qəzetini nəşr etmişdir. Azərbaycanın ruslar tərəfindən işğalı ilə əlaqədar Vətənpərvərlər cəmiyyətini yaratmış və "Şəfəq" qəzetinin idarəsini 16-cı nömrədən etibarən öz üzərinə götürmüşdür. 1328 hicridə "Məhakimat"ı çıxarmış, 1329 hicridən Səlmasda ədliyyənin təşkili ilə vəzifələndirilmişdir.

1330 hicri Aşura toqquşmalarından sonra Osmanlı torpaqlarına mühacirət etmiş, İstanbulda Rusiya və İngiltərə əleyhinə şeirlər və məqalələr yazmışdır. Sonra Almaniyaya dəvət edilmiş, Milli Müdafiə Komitəsində və "Kave" jurnalında fəaliyyət göstərmişdir. Berlində klassik mətnləri (Nasir Xosrovun səyahətnaməsi, Xəyyamın rübailəri) nəşr etmiş, işləri Edvard Braun və Məhəmməd Qəzvini tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdir. İranşəhrin müraciətinə cavab olaraq Rövşəni bəyə rəddiyyə risaləsi və Azərbaycan tarixinin bir hissəsini göndərmişdir.

1304 şəmsidə Təbrizə qayıtmış və "Dövr-i Cədid" ilə "Səhənd" nəşrlərinin imtiyazını almışdır. Səhənd demokratların orqanı idi; lakin Rza Şah diktaturasının möhkəmlənməsi ilə Qənizadə neytral tərcümələrə keçmiş və oxucular tərəfindən tənqid edilmişdir. 1311 şəmsidə Təbriz Ədəbiyyat Cəmiyyətinin sədrliyini etmiş və "İranın Milli Dastanı"nı tərcümə etməklə vəzifələndirilmiş, bu iş yarımçıq qalmışdır. 1313 şəmsidə 57 yaşında Təbrizdə vəfat etmişdir. Səhənd qəzeti 1317 şəmsiyə qədər nəşr olunmuşdur.

Açar sözlər: Məşrutiyyət, Qənizadə Səlməsi, Azərbaycan jurnalistikası, qədimçilik, İstanbul və Berlinə mühacirət

CITATION (APA):

Məlikzadə, T. Mirzə Mahmud Qənizadə Səlməsi: Məşrutiyyətçilikdən Qədimçiliyə. Urmiya: "Azərbaycan və Türk tarixi araşdırmalar" İxtisaslaşdırılmış Jurnal, il 04, nömrə 13, Payız 2026, ISSN: 3041-8690.

Dr. Tohhid Melikzade

E-posta:

tohidmelikzade@yahoo.com

Üyelik:

Azerbaycan Tarihi ve Kültürü Araştırmacısı

Mirza Mahmud Gani-zade Selmasi: Meşrutiyetçilikten Kadimciliğe

Özet:

Mirza Mahmud Gani-zade Selmasi (1296 Hicri–1313 Hicri Şemsi/1878–1934), Selmas'ın Dilmakan kasabasında doğdu. Dedesi Hac Molla Rıza Selmasi, Şeyh Ahmed Ahsai'nin takipçisi bir âlimdi. Eğitimine mahalle mektebinde başladı, ardından ticarete atıldı. Gençliğinden itibaren Hablü'l-Metin gazetesiyle yazıştı; Mirza Said Selmasi ve Talibov Tebrizi ile yakın dosttu.

1325 Hicri'de Urmiye'de Türkçe ve Farsça olarak "Feryad" gazetesini çıkardı ve Urmiye yetimhanesinin (Darü'l-Eytam) kuruluşunda rol oynadı. Meclisin topa tutulması arifesinde Tebriz'e geldi, "Şura-yı İran" dergisine yazılar yazdı, Sattar Han'ın kâtipliğini üstlendi, Azerbaycan Vilayet Encümeni'ne seçildi ve Encümen gazetesinin (Vilayet Encümeni'nin yayın organı) 38. sayıdan 111. sayıya kadar yönetimi kendisine verildi. 1327 Hicri'de mizahi "Büklümün" (Bukalemun) gazetesini yayımladı. Azerbaycan'ın Ruslar tarafından işgali üzerine Vatanperverler Cemiyeti'ni kurdu ve "Şefak" gazetesinin yönetimini 16. sayıdan itibaren devraldı. 1328 Hicri'de "Mahakemat"ı çıkardı; 1329 Hicri'den itibaren Selmas'ta adliyenin kurulmasıyla görevlendirildi.

1330 Hicri Aşure çatışmalarından sonra Osmanlı topraklarına göç etti; İstanbul'da Rusya ve İngiltere aleyhine şiirler ve yazılar kaleme aldı. Ardından Almanya'ya davet edildi; Milli Müdafaa Komitesi'nde ve "Kave" dergisinde faaliyet gösterdi. Berlin'de klasik metinleri (Nasır Hüsrev'in seyahatnamesi, Hayyam'ın rubaileri) neşretti; çalışmaları Edward Browne ve Muhammed Kazvini tarafından takdir edildi. İranşehr'in çağrısına cevaben Rovşeni Bey'e reddiye niteliğinde bir risale ve Azerbaycan tarihinin bir bölümünü gönderdi.

1304 Şemsi'de Tebriz'e döndü ve "Devr-i Cedid" ile "Sehend" yayınlarının imtiyazını aldı. Sehend, Demokratların yayın organıydı; ancak Rıza Şah diktatörlüğünün yerleşmesiyle Gani-zade tarafsız tercümelere yöneldi ve okuyucular tarafından eleştirildi. 1311 Şemsi'de Tebriz Edebiyat Cemiyeti'nin başkanlığını yaptı ve "İran'ın Milli Destanı"nı tercüme etmekle görevlendirildi; bu iş tamamlanamadı. 1313 Şemsi'de 57 yaşında Tebriz'de vefat etti. Sehend gazetesi 1317 Şemsi'ye kadar yayımlandı.

Anahtar Kelimeler: Meşrutiyet, Gani-zade Selmasi, Azerbaycan gazeteciliği, kadimcilik, İstanbul ve Berlin'e göç

CITATION (APA):

Melikzade, T. Mirza Mahmud Gani-zade Selmasi: Meşrutiyetçilikten Kadimciliğe. Urmiye: Üç Aylık "Azerbaycan ve Türkiye Tarihi Üzerine Araştırmalar" Uzmanlık Dergi, yıl 04, sayı 13, Sonbahar 2026, ISSN: 3041-8690.

میرزا محمود غنی زاده سلماسی فرزند میرزا غنی در جمادی الثانی ۱۲۹۶ق[۱] در دیلمقان مرکز ولایت سلماس عصر قاجاری متولد شد. جدش حاج ملا رضای سلماسی که یکی از محترمین علماء و از فحول پیروان مرحوم شیخ احمد احسائی بوده و در تفسیر مطالب و عقاید آن مرحوم تالیفات چندی داشته که متاسفانه قسمتی از آنها در بلوای خونین سلماس به غارت رفت.[۲] تحصیلات اولیه را در مکتبخانه میرزا علی اصغر مفخر متخلص به « وامق » شروع کرد وسپس به شغل تجارت مشغول گردید.(امید، حسین ، تاریخ فرهنگ آذربایجان، ج یک، ص ۲۷۰) از همان دوران جوانی با سید جلال الدین کاشانی مدیر روزنامه حبل المتین چاپ کلکته مکاتبه می کرد و گاهی مقالاتی به آن روزنامه فرستاده و چاپ می کرد. وی دوست نزدیک میرزا سعید سلماسی بود و با سفر به آذربایجان آن سوی ارس در شهر (تمرخان شوره) با میرزا عبدالرحیم طالبوف تبریزی دیدار وطرح دوستی ریخت.

غنی زاده پس از بازگشت به آذربایجان در ۲۱ محرم ۱۳۲۵ (۱۵ اسفند ۱۲۸۵) در شهر ارومیه با همکاری چند تن از روشنفکران اورموی اولین روزنامه این شهر به نام (فریاد) را به دو زبان ترکی_فارسی منتشر کرد. در اورمیه جزو موسسان و دبیر دارالایتام اورمیه شد. (سند انتهای مقاله)

دو ماه مانده به توپ بستن مجلس توسط محمدعلی شاه در اوایل سال ۱۳۲۶ ق به دعوت دوستانش سید حسین خان عدالت، سید محمد ابوالضیا شبستری و سید حسن شریف زاده به تبریز آمده و به درخواست میرزا سعید سلماسی مقالاتی در نشریه « شورای ایران » چاپ می کند. در همین ایام منشی‌گری ستارخان را نیز به عهده گرفته و به سبب لیاقت و کاردانیش به عضویت انجمن ایالتی آذربایجان انتخاب شده و همراه با میرزا علی اکبر خان وکیلی فرزند سید هاشم چرندابی اداره روزنامه انجمن که ارگان انجمن ایالتی آذربایجان بود از سوی آن نهاد انقلابی به ایشان واگذار می شود.

از شماره ۳۸ تا ۱۱۱ این نشریه به عهده میرزا محمود بود و اغلب مطالبش را نیز خود می نوشت .

غنی زاده در سال ۱۳۲۷ (۱۲۸۸ شمسی) نشریه فکاهی بوقلمون را در تبریز منتشر نمود.[۳] پس از به توپ بستن مجلس و حمله رحیم خان چلبیانلو به تبریز نام وی در لیست نود نفری مشروطه خواهانی بود که رحیم خان می خواست.[۴]

---

[۱] مولفین سایت آذربایجان، روز تولد میرزا محمود غنی زاده را ۷ ژوئیه ۱۸۷۸ قید کرده اند.
https://www.azerbaijans.com/content_1695_en.html

[۲] http://siolishe.blogfa.com/post/115

[۳] بوقلمون :روزنامهٔ فکاهی و انتقادی بوقلمون در سال ۱۳۲۷ق به مدیریت محمود غنی‌زاده، به دو زبان ترکی و فارسی در تبریز منتشر شده‌است. این روزنامهٔ نیم‌ورقی، به‌صورت چاپ سربی در «مطبعه امید ترقی» دو روز در میان، منتشر می‌شد. شماره‌های سوم تا هفتم بوقلمون در گنجینهٔ نشریات این کتابخانه موجود است. شمارهٔ سوم در «۲۸ رجب ۱۳۲۷»، شمارهٔ چهارم در «۳۰ رجب ۱۳۲۷»، شمارهٔ پنجم در «۲ شعبان ۱۳۲۷»، شمارهٔ ششم در «۵ شعبان ۱۳۲۷» و شمارهٔ هفتم در «۶ شعبان ۱۳۲۷» انتشار یافته است. بر خلاف سایر نشریات دورهٔ قاجار، در سر برگ این نشریه، نشانی از نام مدیر و وجه آبونه وجود ندارد و تنها عنوان نشریه، شماره و تاریخ آن نوشته‌شده‌است. در پایان شماره‌های ششم و هفتم، نام مدیر این روزنامه به‌صورت «نگارنده م. غنی زاده» آمده است.

[۴] طاهرزاده بهزاد، قیام آذربایجان در مشروطیت، ص ۱۲۱

با اشغال آذربایجان توسط روس ها در سال ۱۲۸۸ شمسی همراه با حاج عبدالخالق ، جعفر دادگر، مشهدی محمد علی، حاجی حسن مطبعه چی، ابراهیم قفقایچی، رضا زاده شفق و چند نفر دیگر جمعیتی به نام وطنخواهان تشکیل داده و تصمیم به انتشار روزنامه ای به نام شفق گرفتند.

مدیریت این جریده که شماره اول آن یکشنبه ۲۷ رمضان ۱۳۲۸ چاپ شد از شماره ۱۶ به بعد به عهده میرزا محمود غنی زاده بود.[۵] این روزنامه تمام توانش را در جهت مبارزه با روس های متجاوز بسیج می کند و مقالات آتشین و افشاگر آن سبب خشم سالداتهای روس گردید. چنانچه روسها پس از عاشورای ۱۳۳۰ دنبال نویسندگان این نشریه بودند.

غنی زاده در سال ۱۳۲۸ به تشویق مخبرالسلطنه هدایت نشریه هفتگی محاکمات را در تبریز منتشر نمود.

غنی زاده از اواسط ۱۳۲۹ ق مامور تشکیل عدلیه سلماس گردیده و از نشر روزنامه های شفق[۶] و محاکمات دست کشید.

غنی زاده پس از عاشورای ۱۳۳۰ (زمستان ۱۲۹۰ شمسی، درگیری شدید و مسلحانه مشروطه خواهان آذربایجانی با روسهای اشغالگر) ترک وطن کرده همراه با جمعی از مشروطه خواهان آذربایجانی از طریق سلماس به عثمانی پناهده شد. این گروه از مهاجرین از طریق سلماس- باشقالا – وان – ارضروم – طرابوزان وارد استانبول شده در آنجا اسکان می یابند.

فعالیتهای ادبی سیاسی غنی زاده در استانبول

غنی زاده در استانبول ضمن ادامه تجارت گاه و بیگاه در جرایدی که آذربایجانیان در استانبول منتشر می کردند اشعار و مطالبی ضد روس و انگلیس می نویسد.

ازجمله شعر « نالش و نیاز» که در تضمین غزل معروف حافظ حاکی از احساسات وطن پرستانه وی میباشد:

سفله دوران، نامساعد بخت، روز افزون هوس آتش آه درونی گیردم راه نفس

سخت دلگیر آمدم از تنگنای نفس ای رهایی بخش ره گم کردگان دادم برس

ای صبا گربگذری بر ساحل رود ارس بوسه زن بر خاک آن وادی و مشکین کن نفس [۷]

---

[۵] طباطبایی مجد، غلامرضا، نامآوران آذربایجان در سده ۱۴، انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، تهران ۱۳۹۰، ص: ۴۹۱

[۶] روزنامه شفق به مدیریت ج.ا. رضازاده در تاریخ ۲۷ رمضان ۱۳۲۸ / ۹ مهر ۱۲۸۹ در تبریز تأسیس گردید. مسلک سیاسی روزنامه شفق دموکرات بود و به صورت هفتگی به چاپ می‌رسید. انتشار روزنامه شفق در سال ۱۳۲۹ ق هم ادامه داشت.
از شماره ۱۶ سال اول آقای غنی‌زاده به عنوان عضو هیئت تحریریه و مدیر مسئول معرفی گردید و در ستون اوّل نمره مذکور در تحت عنوان «اخطار» شرحی راجع به معرّفی میرزا محمود غنی‌زاده آورده است. همکاری رضازاده و غنی‌زاده در کار اداره روزنامه شفق تا ۴۵ شماره ادامه داشت و در آن هنگام آقای غنی‌زاده در اداره امور روزنامه دخالتی نداشته با اینحال در نمرات بعد ج.ا.رضازاده به عنوان سردبیر و صاحب امتیاز، و مدیر مسئول «م. غنی‌زاده» معرفی شده است. جای بسی تعجب است که مرحوم تربیت در فهرست جراید آذربایجان ذکری از این روزنامه به میان نیاورده. براون نیز فقط به ذکر اسم روزنامه قناعت کرده و از سال انتشار آن چیزی ننوشته است. رابینو، ه.ل، روزنامه های ایران از آغاز تا سال ۱۲۸۹/ ۱۳۲۹، ترجمه جعفر خمامی زاده، تهران ۱۳۷۲، ص: ۱۸۲

[۷] محمدعلی صفوت، داستان دوستان، ص۱۶۱

غنی زاده تا اواخر سال ۱۹۱۵ (۱۳۳۴م) در استانبول اقامت داشت. در این ایام تقی زاده به آلمان دعوت شده بود تا با حقوق ماهیانه دویست دلار تبلیغات علیه متفقین را آغاز کند. وی در برلن کمیته ملیون را تشکیل می دهد. مشروطه خواهان مقیم استانبول از جمله غنی زاده نیز کمیته دموکرات مقیم استانبول را تشکیل داده و حول روزنامه خاور[۸] با مشی کاملا سیاسی گردآمدند. هدف گروه ملیون ضدیت با روس و انگلیس، طرفدار عثمانی و آلمان و حمایت از اتحاد اسلام بود. خاور اشعار ادبی از میرزا جعفر سلماسی هم به نامهای جنگ عمومی، وطنیه و امید نیز چاپ می کرد.[۹]

با اوج گیری جنگ جهانی اول مشروطه خواهان آذربایجانی دودسته شدند: دسته اول از جمله امیر حشمت، حاج میرزا آقا بلوری، میرزا اسماعیل بلوری همراه با عثمانی ها به آذربایجان برگشته و همگام با صفوف عثمانی در جنگ علیه روسیه شرکت کردند. اما غنی زاده به آلمان دعوت شده وارد کمیته دفاع ملی گردید. این کمیته از لحاظ مالی از سوی مرکز « امور ممالک شرق» وزارت خارجه آلمان تامین می شد.[۱۰] غنی زاده با ورود به برلن وارد دسته های باستانگرایی شد که گرچه در اوایل حول ضدیت با انگلیس و روس در آلمان گرد هم آمده بودند ولی بعدا وارد امور داخلی ایران شده و اساس شونیزم فارس حول ایرانگرایی را بنا نهادند.

غنی زاده در آلمان با کاظم زاده ایرانشهر، میرزا محمود اشرف زاده، محمدعلی تربیت، میرزا محمد قزوینی، سید محمد علی جمال زاده، ابراهیم پور داوود و سید حسن تقی زاده به فعالیتهای سیاسی و فرهنگی دست زده در نشر مجله کاوه همکاری می کند. این نشریه علاوه بر مشی سیاسی، مشی باستانگرایانه داشت. در چاپخانه کاویانی که توسط عبدالشکور تبریزی تآسیس شده بود تصحیح سفرنامه خسرو[۱۱]، زاد المسافرین، وجه دین، مجموعه رباعیات خیام[۱۲] و کتابهای دیگر را انجام میدهد. کارهای علمی وی مورد تحسین ادوارد براون و محمد قزوینی قرار می گیرد. در برلن برای هموطنانش کنفرانسهایی ادبی- تاریخی ترتیب می دهد

غنی زاده مدتها در کتابخانه ملی برلین مشغول کار بود و در آنجا از روی مآخذ و منابع مختلف تاریخی درباره تاریخ آذربایجان مطالعه و تحقیق کرد و کتابی تآلیف نمود که موفق به چاپ آن نشد ولی مقالاتش در ایرانشهر سال ۱۳۰۲ در شماره های ۲ و

---

[۸] شماره اول این نشریه در ۲۳ شوال ۱۳۲۳ وآخرین آن ۱۱ شوال ۱۳۳۴ هفتگی بطور منظم ۴۸ شماره در سال اول و ۴۸ شماره در سال دوم چاپ می شد. صاحب امتیاز آن سیدحسن تبریزی و سردبیر و مدیر مسول آن سیدمحمد توفیق بود که هر دوی آنها قبلا روزنامه روزنامه شمس را چاپ می کردند.

[۹] پیام بهارستان، د۲، س۱، ش ۱و ۲، پاییز و زمستان ۱۳۸۷، ص: ۶۹۵

[۱۰] ایران و جنگ جهانی اول، به کوشش صفا اخوان، مرکز اسناد و تاریخ دیپلماسی، تهران، ۱۳۸۰، ص:۱۵۰

[۱۱] در سال ۱۳۸۸ انتشارات مژگان و سال ۱۳۹۳ انتشارات اساطیر این کتاب تصحیح شده را چاپ نمود. (ناصرخسرو، محمود غنی‌زاده. سفرنامه ناصرخسرو قبادیانی به انضمام روشنایی‌نامه و سعادت‌نامه *اساطیر*)

[۱۲] سال ۱۸۵۹ م. آغاز شده بود. سی و دو سال بعد فریدریش روزن (Friedrich Rosen)، فرهیخته آلمانی نسخه ای قدیمی از رباعیات را از خانم کاترینا فن اوهایم اشراف زاده آلمانی دریافت کرد و آنرا که شامل ۳۲۹ رباعی میباشد در سال ۱۹۲۸م. (۱۳۰۴ خورشیدی) با مقایسه با چند نسخه قدیمی از جمله نسخه آکسفورد بانضمام ترجمه انگلیسی بچاپ رسانید. این کتاب در مطبعه کاویانی در برلین که مجله کاوه را نیز چاپ میکرد به طبع رسید و ناشر آن شرکت لوزاک در لندن ذکرشده است. مقایسه نسخه قدیمی در آلمان و سایر نسخ و نیز ضمائمی که علامه قزوینی برای روزن فرستاده بوده با کمک میرزا محمود غنی زاده سلماسی انجام گرفته و دکتر تقی ارانی در تدوین مقدمه مشروح کتاب ونیز شرح زندگی خیام در آنجا یاری رسانیده است. روزن نوزده سال پیش از چاپ این کتاب، احتمالا از روی منبعی دیگر ترجمه بسیار زیبائی از ۱۵۰ رباعی خیام به آلمانی را به چاپ رسانیده و در مقدمه این کتاب به پیشروان این راه ازجمله روکرت (Rückert)اشاره کرده.

۳ چاپ شد. ایرانشهر می کوشید در نفی ترکی گرایی آذربایجان شالوده تاریخی فراهم آورد ولی مجله آینده وظیفه طرح شرایط لازم برای وحدت و فارسی سازی همه ایرانیان به مثابه یک ملت را برعهده گرفت.[۱۳]

مجله ایرانشهر در میزان سال ۱۳۰۲ برای بررسی تاریخ آذربایجان و اثبات اینکه آذربایجان از ترکان نبوده اند و رد هر گونه شبهه در ایرانی بودن آذربایجان در باب تاریخ دیرین آذربایجان وارد بحث "ایرانی - آذربایجانی " شد که از سال ۱۲۹۸ شمسی روزنامه "ایران " آن را براه انداخته بود. در همین یادداشت ها ایرانشهر ضمن درخواست کمک از یک یا چند نفر صاحب همت وحمیّت که عاشق ترقی و استقلال بوده باشند برای تآمین مخارج ترجمه و نشر کتاب مذکور از ارباب فضل و اطلاع نیز می خواهد هر چه درباره آذربایجان _ولو چند سطر باشد _در کتب معتبر مورخین شرق و غرب خوانده‌اند آن را با کمال دقت استنساخ کرده برای ما بفرستند. علاوه بر این ایرانشهر (ش۲/س۲۴/۲ میزان ۱۳۰۲/ص۹۵) از محققین و فضلایی که در خود آذربایجان اقامت دارند نیز می خواهد درباره زبانهایی که هنوز از قرار معلوم در بعضی از دهات آذربایجان معمول و زبانزد است که نه فارسی و نه ترکیست و حتماً از بقایای پهلوی می باشد تحقیقاتی بعمل آورده مشروحاً بنویسند که این زبانها در کجا و از طرف کی ها تکلم می شود و نمونه کلمات این زبانها چیست ؟

یکی از نخستین کسانی که این درخواست ها را اجابت کرد میرزا محمود غنی زاده سلماسی بود که علاوه بر انتشار رساله ای مستقل در پاسخ به روشنی بیگ - روشنی بگه جواب - در همان ایام (۱۹۲۴_۱۳۴۳) بخشی از کتاب تاریخ آذربایجان خود را که بر پاره ای از منابع ایرانی اسلامی و همچنین تحقیقات جدید اروپایی استوار بود برای چاپ ایرانشهر ارسال داشت.[۱۴] رضا زاده شفق به طبع رساله " جواب به روشنی بیگ" اشاره می کند.[۱۵]

در همان سالها در ذیل کتاب (تاریخ مجلس ملی ایران، چاپ در ۱۳۲۷ ق توسط روزنامه کاوه) فهرست وکلا و وزرا را چاپ نمود و برای وزرای عهد قاجاریه تاریخ اختصاصی نوشت که قرار بود در انتشارات کاویانی چاپ شود. غنی زاده چهارده سال پس از دوری از وطن گویا بخاطر درگذشت پدرش اول خرداد ۱۳۰۴ به تبریز بازگشت[۱۶] و بلافاصله درصدد فعالیت در روزنامه نگاری برآمد.

غنی زاده با مراجعه به اداره معارف آذربایجان شرایط اخذ امتیاز نشریه را پرسیده و از وی درخواست مدارک زیر می شود:

تصدیق عدلیه، تصدیق نظمیه، تصدیق سن و دو فقره تعهدنامه

برای دریافت این تصدیق‌نامه‌ها ۱۹بهمن ۱۳۰۴ غنی زاده کتبا به اداره عدلیه مراجعه و درخواست تایید تصدیق عدلیه (عدم سوپیشینه) از ایشان می نماید. اداره عدلیه این موضوع را تایید و در ۲۶ بهمن ۱۳۰۴ درخواست را برای تکمیل پرونده به اداره

[۱۳] ایران و جنگ جهانی اول، تورج اتابکی، ترجمه مهدی حقیقت خواه، نشر ققنوس ۱۳۸۷، ص:۲۰۹
[۱۴] ایرانشهر شماره ۳، س ۲، ۲۴ عقرب ۱۳۰۲ ، ص ۱۷۴-۱۷۵
[۱۵] بیات، کاوه، پان ترکیسم وایران، نشر شیرازه، بهار ۱۳۸۷، ص۹۵-۹۶
[۱۶] عزیزی راد، محمد، تاریخ مطبوعات آذربایجان در دوره رضاخان(از کودتای سوم اسفند ۱۲۹۹ تا بیست شهریور ۱۳۲۰) انتشارات فادیا، تبریز ۱۳۹۶، ص:۲۱۸

نظمیه می فرستد تا نظمیه نیز عدم سوپیشینه را تصدیق نماید. میرزا محمود غنی زاده سلماسی در درخواست خود آدرس اقامتگاهش در تبریز را « راسته کوچه، دربند مسجد جمعه، خانه حاجی ابوالقاسم خامنه » قید کرده است.

در برگ درخواست سن بالاتر از چهل سالگی غنی زاده، امضای آقایان اسماعیل امیرخیزی و علینقی گنجه ای به عنوان شاهدان سن چهل سالگی میرزا محمود دیده می شود.[۱۷] غنی زاده با اخذ تصدیق نامه‌های فوق در ۵ اسفند ۱۳۰۴ در دو درخواست جداگانه نشریات:

« دور جدید» با « مسلک علمی و ادبی اجتماعی در تبریز» با تیراژ۵۰۰ جلد و و نشریه « سهند » با مسلک « سیاسی-اجتماعی » با تیراژ ۶۰۰ نسخه به آدرس اداره: خیابان مجیدیه و چاپ در چاپخانه امید را درخواست نمود.

۱۹ اسفند ۱۳۰۴ معارف آذربایجان این درخواستها را به تهران ارسال نموده ۲۹ فروردین ۱۳۰۵ از طرف « دارالانشا شورای عالی معارف » امتیاز نشریات « دور جدید» و « سهند» به نام غنی زاده تصویب شد.

۳۱ فروردین ۱۳۰۵ مجوز برای انتشار نشریات « دور جدید» بصورت ماهانه و « سهند » روزهای شنبه، دوشنبه و چهارشنبه با امضای وزیر معارف به نام میرزا محمود غنی زاده سلماسی صادر گردید. در کنار نام میرزا محمود غنی زاده سلماسی به عنوان مدیر مسئول، نام اسدالله احمدزاده دهقان نیز مندرج است.[۱۸]

سهند، ارگان دموکراتهایی بود که پس از شهادت شیخ محمد خیابانی در اطراف این روزنامه گرد آمدند. ولی با مستحکم شدن دیکتاتوری رضا شاهو از دیگر سو شروع انحطاط آذربایجان و تبریز[۱۹]، ادامه آزاد روزنامه نگاری میسر نشد. غنی زاده ترجیح داد هیچ اشاره ای به مسایل سیاسی و حساسیت برانگیز ننموده و فقط مطالب خنثی زیر از آلمانی ها به صورت ترجمه و به صورت پاورقی در روزنامه سهند چاپ نمایید.

پالتو از گوگل که بعدها زیر عنوان شنل هم ترجمه و چاپ شد

آدم نامرئی از فوندر گابلنتس

دوای خواب از س.آ.دوزه

هیپنوزه یا واهمه از وانوسکی [۲۰]

عملکرد نامناسب غنی زاده در این نشریات با آن همه کار ژورنالیستی دوره مشروطیت، مورد انتقاد شدید خوانندگان بود. غنی زاده « حتی در چهار سال نخست به تخت نشستن رضاخان – ۱۳۰۴ تا ۱۳۰۹- نیز که بسیاری از جراید هنوز بارقه_هایی از

---

[۱۷] اسناد مطبوعات (۱۲۸۶-۱۳۲۰) ، جلد اول ، به کوشش کاوه بیات و مسعود کوهستانی نژاد، انتشارات سازمان اسناد ملی ایران، تهران ۱۳۷۲، ص: ۵۳۸

[۱۸] عزیزی راد، محمد، تاریخ مطبوعات آذربایجان در دوره رضاخان(از کودتای سوم اسفند ۱۲۹۹ تا بیست شهریور ۱۳۲۰) انتشارات فادیا، تبریز ۱۳۹۶، ص: ۱۸۹

[۱۹] همان، ص: ۲۱۷

[۲۰] سرداری نیا، مشاهیر آذربایجان، ج۱، ۱۳۷۰، ص

رویکردهای انتقادی به یادگار مانده از انقلاب مشروطه را در تولید محتوای خود بکار می بستند، کوچکترین مطلب انتقادی از مسایل پیش پا افتاده نیز نداشت و مصداق عینی نظریه « بلندگوی تبلیغاتی گوبلزی» در عرصه رسانه خطه آذربایجان بود».[۲۱]

غنی زاده در کنار کار ژورنالیستی، در سال ۱۳۵۱ق/۱۳۱۱ در زمان استانداری حسین سمیعی ادیب السلطه ریاست انجمن ادبی تبریز را بر عهده داشت.

انجمن به پیشنهاد غنی زاده به خود او مآموریت داد که تآلیف خاورشناس مشهور آلمان به نام « حماسه ملی ایران » را به فارسی ترجمه کند.[۲۲] بدین منظور نسخه ای از کتاب به آلمان سفارش داده شد و پس از وصول در اختیار غنی زاده گذاشته شد ولی با تغییر ماموریت سمیعی و فروپاشی انجمن این مآموریت مهم انجام نشد و به نوشته دکتر مهدی مجتهدی چون وی از عدم پیشرفت کار کسل شد در ۳۰بهمن ۱۳۱۳ در ۵۷ سالگی در تبریز در گذشت.

ماده تاریخ فوت وی توسط حاجی محمد نخجوانی " سزد ار شرر برجهد از سهند » تثبیت شده است.

روزنامه سهند پس از وی با مدیریت احمد دهقان ونویسندگی پسرش فضل الله غنی زاده تا سال ۱۳۱۷ منتشر شد.

از اشعار غنی زاده جز چند غزل و مثنوی ۶۵ بیتی هزیان چیز دیگری در دست نیست.[۲۳]که این آثار نیز به اهتمام فرزندش مهندس فضل‌الله غنی زاده در سال ۱۳۳۲ شمسی در تهران توسط کانون معرفت چاپ گردید.

کلید ادبیات از نوشته های دیگر غنی زاده در سال ۱۳۱۷ در تبریز چاپ شد.

مدرسه دارالایتام (اسلامیه) ارومیه

« بشارت جهانقیمت

مدرسه دارالایتام (اسلامیه)

ارومیه

وطن محترم همواره مستدار رجال حقیقه است که خدمت مشهوده ابراز می نمایند.

پارهٔ بی حقیقتان امروزه مثل بسا چیزها مزه وطن پرستی و ملت دوستی را هم بردند.

شارلاتانها می بینی که در مجالس و محافل عمومیه فریاد برا وطنا! واملتا! بلند کرده بنفریرات آتشین حاضرون را در حیرت می دارند.

ولی در موقعی که به اندک معاونت مادی حاجت افتد یعنی به کیسه آقایان ضرر وارد آید، آوقت دیگر نه وطن می شناسند و نه درد ملت دارند بخدا که از این قسم اشخاص اگر هزاران هزار هم باشند بقدر ذرهٔ منفعت عایدی حال ملک و ملت نیست.

امروز اشد احتیاجمان به خدمتگزاران حقیقی است که مادی و معنوی ابراز خدمات نمایند بلکه بیشتر به معاونت مادی محتاجتریم و در این زمینه از چندی به این طرف در صحایف فریاد بسط مقال و قلم را مجال می دهیم آنست که در این مورد از اطناب می گذریم.

---

[۲۱] عزیزی راد، محمد، تاریخ مطبوعات آذربایجان در دوره رضاخان(از کودتای سوم اسفند ۱۲۹۹ تا بیست شهریور ۱۳۲۰) انتشارات فادیا، تبریز ۱۳۹۶، ص: ۲۲۴

[۲۲] این کتاب را بعدها بزرگ علوی از آنها ترجمه کرده و در سال ۱۳۳۷ جزو انتشارات دانشگاه تهران چاپ شد

[۲۳] متن کامل هذیان در کتاب از صبا تا نیما ج۲ چاپ پنجم انتشارات زوار ۱۳۷۲، ص۳۲۹

برویم سر مطلب

جناب اجل ..... آقای حاج مجدالسلطان نجل ارشد جناب ..... آقائی حاج نظم السلطنه امیرتومان

که مزایای ستوده و قدرتمندانه ایشان آزاده بیان و وارستهٔ ایقاح است و خود از جملهٔ رؤسای فرقه مجاهدین شعبه ایرانیان قفقازیه تبریز در مرکز ارومیه می باشند. این روزها بعد از مشاوره با چنایان مستطابان آقامیرزا محمود آقا سلماسی رئیس المجاهدین و اقامیر موسی آقا رئیس الوکلاء و چند نفر از امراء و اعیان و تجار محترم موسوم به (اسلامیه) داده و با یک نیت صافیانهٔ مبرم فی الفور خود معلم له یکصد تومان بطور استمراری سالیانه نوشته و همانروز تا غروب قریب ششصد تومان هم از عم زادگان و خویشاوندان خویش نیز بطور استمراری سیاهه نموده و قبضهایشان را گرفته نزد جناب حاجی سیدحسین آقا تاجر خویی فرستادند حقیقت کار را مرد کار در کار است، جناب معلم له در ظرف چند روز تمامی مهمان اینامخانه (اسلامیه) را مهیا و جابجا فرموده و در سمت قره صندوق هم یک باب عمارت را که بجهه این کار خیل شایسته و در موقع بود از جناب حاجی ابراهیم آقا تاجر تبریزی استگرا و با یک سرعت مخصوصه مأمورین آنجا را از قبیل مدیر و نایب مدیر و رئیس صندوق و هیئت مفتشه و هیت شوری و غیره و غیره معین فرموده و تلگرافی بجهه استحضار معلم و پارچه وطنی برای ملبوس متعلمین و کتاب های ابتدائی فارسی به تبریز مخابره و نوعی در جلب مالزم بذل همم فرمودند که محض رسیدن کتاب ها بدون تأخیر افتتاح مقرر است.

بلی مدالرون افتخار در این امراز آن این سه بزرگوار است که این کوی همت را از میدان ربوده و عالم انسانیت را مجبور به تشکر نمودند دگر چه جای تشکر ما و امثال ما است.

مدرسه دارالایتام اسلامیه در تحت نظارت جنابان مستطابان آقا میرزا محمود آقا سلماسی و رئیس المجاهدین و آقا میر موسی آقا رئیس الوکلاء و آقای سیف الشریفه و سایر امراء و اعیان و تجار محترم و فرقه مقدسهٔ مجاهدین سعبهٔ ارومیه به مدیریت کلیه خود جناب حاج مجدالسلطان می باشد.

و سایر مأمورین مدرسه از این قرار است:

۱) جناب مستطاب حاج سیدحسین آقا تاجر خوئی ..... رئیس صندوق
۲) جناب آقامیرزا عبدالله خان نایب مدیر
۳) جناب آقامیرزا حبیب آقا ..... معاون
۴) بندهٔ نگارنده م. غنی زاده ناظم و دفتردار

هیئت مفتشه

۱) جناب حاج شیخ محمد قزوینی
۲) جناب خیرالله خان
۳) جناب مشهدی ابوطالب تاجر خوئی وکیل جراید

هیئت شوری

۱) جناب مستطاب آقامیرزا محمود آقاسلماسی رئیس المجاهدین
۲) جناب مستطاب آقامیرموسی آقا رئیس الوکلاء
۳) جناب مستطاب آقای میرعلی آقا فجل جناب حاج میرعلی اشرف آقا رئیس انجمن
۴) جناب مستطاب آقای سیف الشریعه که از رؤسای مجاهدین هستند.
۵) جناب مستطاب آقای تاج الذاکرین
۶) جناب رضابوف تاجر دلمقانی
۷) جناب احل آقای معظم السلطنه
۸) جناب اجل آقای فیروزخان فرزند جناب بیکاربیگی
۹) جناب حاج وکیل التجار عضو انجمن مقدس

۱۰) جناب حاج اسمعیل آقا تاجر دلمقانی
۱۱) جناب حاج علی آقا عضو انجمن مقدس
۱۲) جناب حاج ملا علیقلی آقا تاجر خوئی
۱۳) جناب حاج حسین آقا عضو انجمن مقدس
۱۴) جناب حاج آقا بابا آقا تاجر دلمقانی
۱۵) جناب حاج ابراهیم آقا تاجر تبریزی
۱۶) جناب حاج مریدالتجار تاجر ارومیه
۱۷) جناب خیرالله خان
۱۸) جناب حاج ..... آقا تاجر دلمقانی

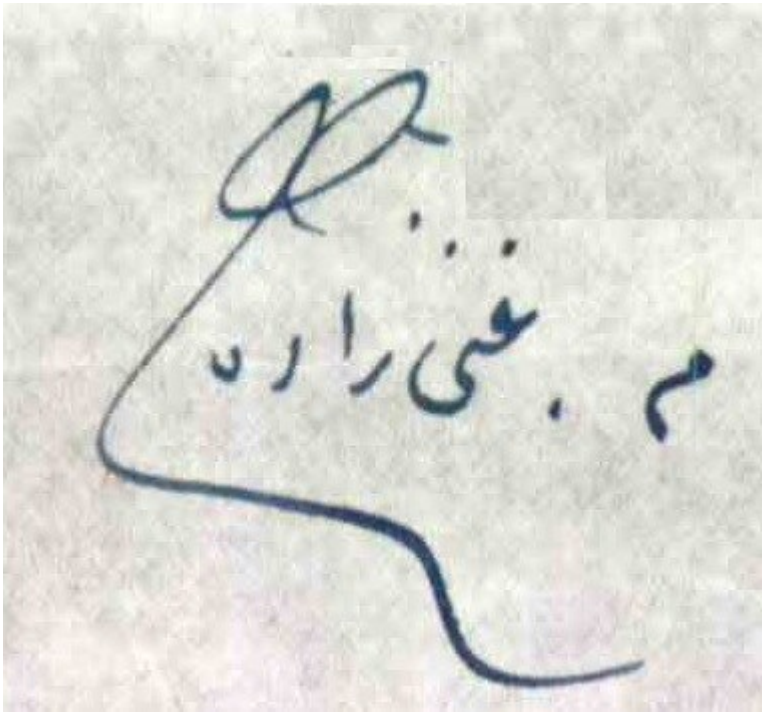
آقایانیکه جهه مدرسه دارالایتام (اسلامیه) اعانه سالیانه استمراری نوشته انداز این قرار است:

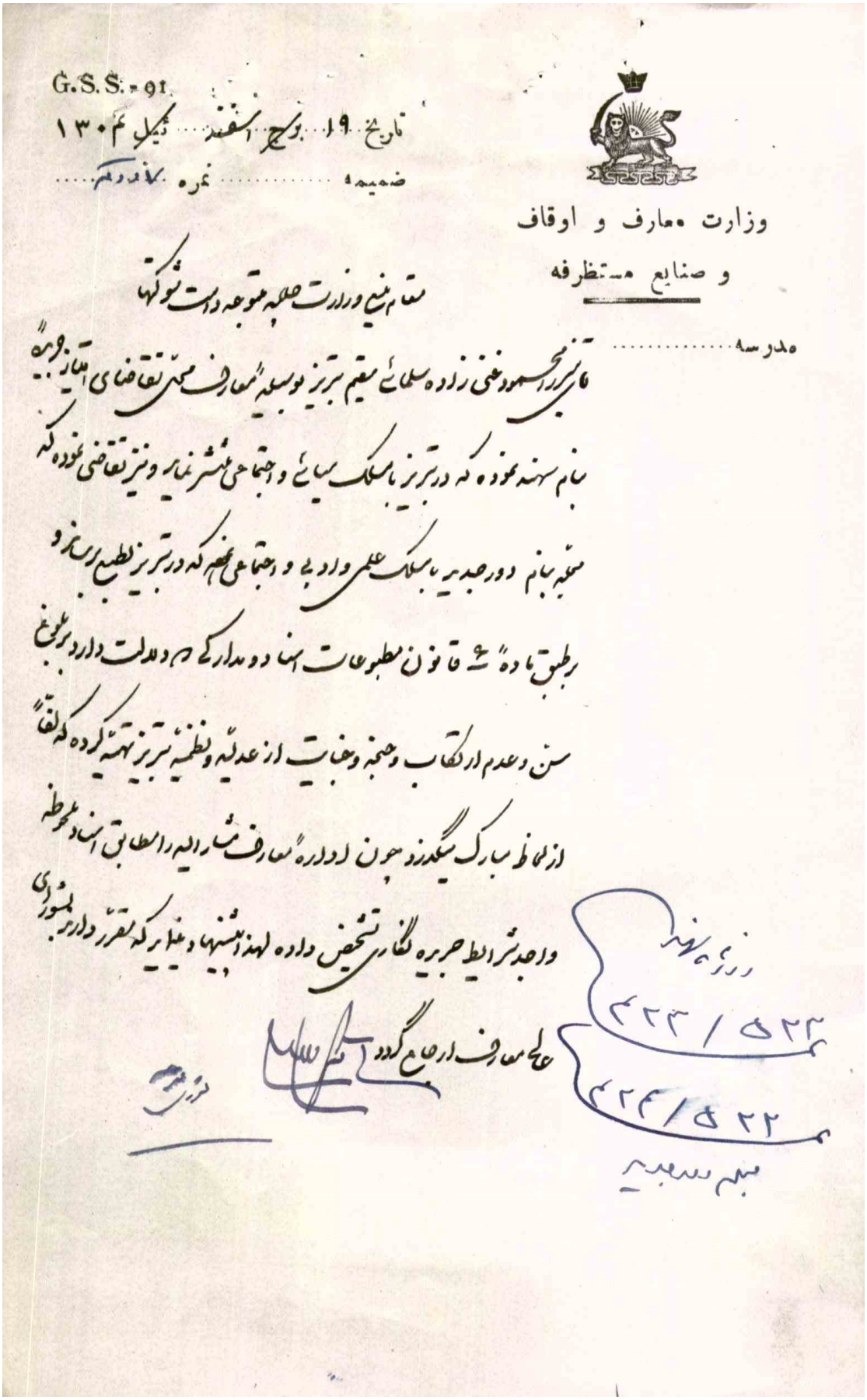
جناب مستطاب اجل آقای نصرالدوله امیر تومان	۱۰۰ تومان
جناب مستطاب اجل آقای حاج نظم السلطنه	۱۰۰ تومان
جناب مستطاب اجل آقای عظیم السلطنه امیرتومان	۱۰۰ تومان
جناب مستطاب اجل آقای صمصام لممالک	۱۰۰ تومان
جناب جلالتماب جلاءالسلطنه	۵۰ تومان
جناب امیرالامراء العظام محمد خانسرتیب	۵۰ تومان
جناب جلالتماب حسینعلی خان	۳۰ تومان
جناب جلالتماب حاجی خان رئیس تلفون	۳۰ تومان
جناب جلالتماب آقامیرزا اسدالله تاجر زنجانی	۳۰ تومان
جناب جلالتماب فیروزخان	۲۵ تومان
جناب جلالتماب حاج فتح الممالک	۲۵ تومان
جناب فخامت قصاب فضلعلی خان	۲۵ تومان
جناب مستطاب حاج سیدحسین آقاتاجر خوئی	۳۰ تومان
جناب مستطاب حاج علی آقا عضو انجمن	۳۰ تومان
جناب مستطاب حاج حسین آقا عضو انجمن	۶۰ تومان
جناب مستطاب حاج آقا باباآقا تاجر دلمقانی	۳۰ تومان
جناب مستطاب رضایوف تاجر دلمقانی	۲۰ تومان
جناب مستطاب آقای مجدالتجار	۲۰ تومان
جناب مستطاب حاج صمدآقا تاجر تسوجی	۲۰ تومان
جناب فخامت نصاب میرزا عبدالله خان	۲۰ تومان
جناب فخامت نصاب میرزا حبیب آقا تاجر توتونچی	۲۰ تومان
جناب مستطاب حاج احمدآقا تاجر دلمقانی	۲۰ تومان
جناب معتمدالسلطان آقای غلامخان	۲۰ تومان
جناب عمده الاعیان حاج عبدالرحیم آقا	۲۰ تومان
جناب معتدالسلطان حاج اعتماد	۱۰ تومان
جناب مستطاب حاج صمدانا ایضاً	۱۰ تومان
جناب مستطاب حاج وکیل التجار عضو انجمن	۱۰ تومان

جناب مستطاب مشهد حسین آقا صرافوف ۱۰ تومان
جناب مستطاب آقا حاج میرزافتحعلی آقا پیشنماز ۲ تومان
جناب مستطاب آقای تاج الذاکرین ۲ تومان
جناب میرزا فتحعلی خوئی ۲ تومان
جناب مشهدی مهدی خوئی ۲ تومان
جناب معتمدالسلطان میرزا صادقخان ۲ تومان
جناب مستطاب حاج محمد علی آقا حسینوف (۵نمره فریاد) ۲ تومان
جناب حاج اسدالله آقاتاجر توتونچی ۲ تومان
جناب مشهدمحمد جعفر عطار ۲ تومان
جناب حاج پاشا عطار ۵ تومان
مقرب الحضره آقابیک خیاط ۲۴ قران
جناب میرزایوسف روضه خوان ۲۴ قران
جناب حاج میرزاآقا ۲۴ قران
جناب مشهدی آقاعلی طهرانچی ۲۴ قران
جناب مشهدی اسمعیل پسرحاج کاظم ۲۴ قران
جناب حاج عباسقلی ۲۴ قران
جناب عمده الاعیان حاج احمدآقا ۲۴ قران
جناب مستطاب حاج عبدالله آقا تاجر دلمقانی ۲۵ تومان
جناب مستطاب آقامیرزا محمود اقای سلماسی رئیس المجاهدین ۱۲ تومان
جناب معتمدالسلطان مشهد حسن آقا ۱۲ تومان
جناب مستطاب حاج علیقلی آقا پسر حاج رحیم مرحوم ۱۲ تومان
حاج فخامت نصاب آقای معین الایاله ۱۲ تومان
جناب مستطاب حاج میرزا امیرالرعایا ۱۲ تومان
جناب مستطاب حاج عبدالحسین آقاتاجر ۱۲ تومان
مقرب الحفره جمال آقا سلطان ۱۲ تومان
جناب مستطاب آقای میرعلی آقا نجل جناب
حاج میرعلی اشرف آقا رئیس انجمن ۱۰ تومان
جناب مشهدی ابوطالب آقاتاجر خوی ۱۰ تومان
بقیه دارد»[۲۴]

[۲۴] نشریه فریاد، شماره هیجدهم، سال اول، چهارشنبه ۲۰ جمادی الاخر ۱۳۲۵/ ۱۸ ایول ۱۹۰۷/ 8مرداد ۱۲۸۶، ص: ۳-۵

نمونه درخواستهای غنی زاده و جوابیه اداری آنها

G.S.S. - 91

تاریخ ۱۹ برج اسفند ذیل ۱۳۰۴

ضمیمه ..... نمره ۱۷۰۰۰

وزارت معارف و اوقاف

و صنایع مستظرفه

مدرسه .....

مقام منیع وزارت جلیله متوجه دولت شوکتها

عالیجناب محمود غنی زاده سلمانی مقیم تبریز بوسیله معارف ممکنی تقاضای امتیاز مدرسه

بنام سهند نموده که در تبریز با مسلک سیاسی و اجتماعی منتشر نماید و نیز تقاضی نموده که

مدرسه بنام دورجه یه با مسلک علمی و ادبی و اجتماعی نیز که در تبریز تطبیع رسانده

رطبق ماده ۳ قانون مطبوعات امضاء دو مدارکی دلالت دارد بر بلوغ

سن و عدم ارتکاب جنحه و جنایت از عدلیه و نظمیه تبریز تهیه کرده که لفاً

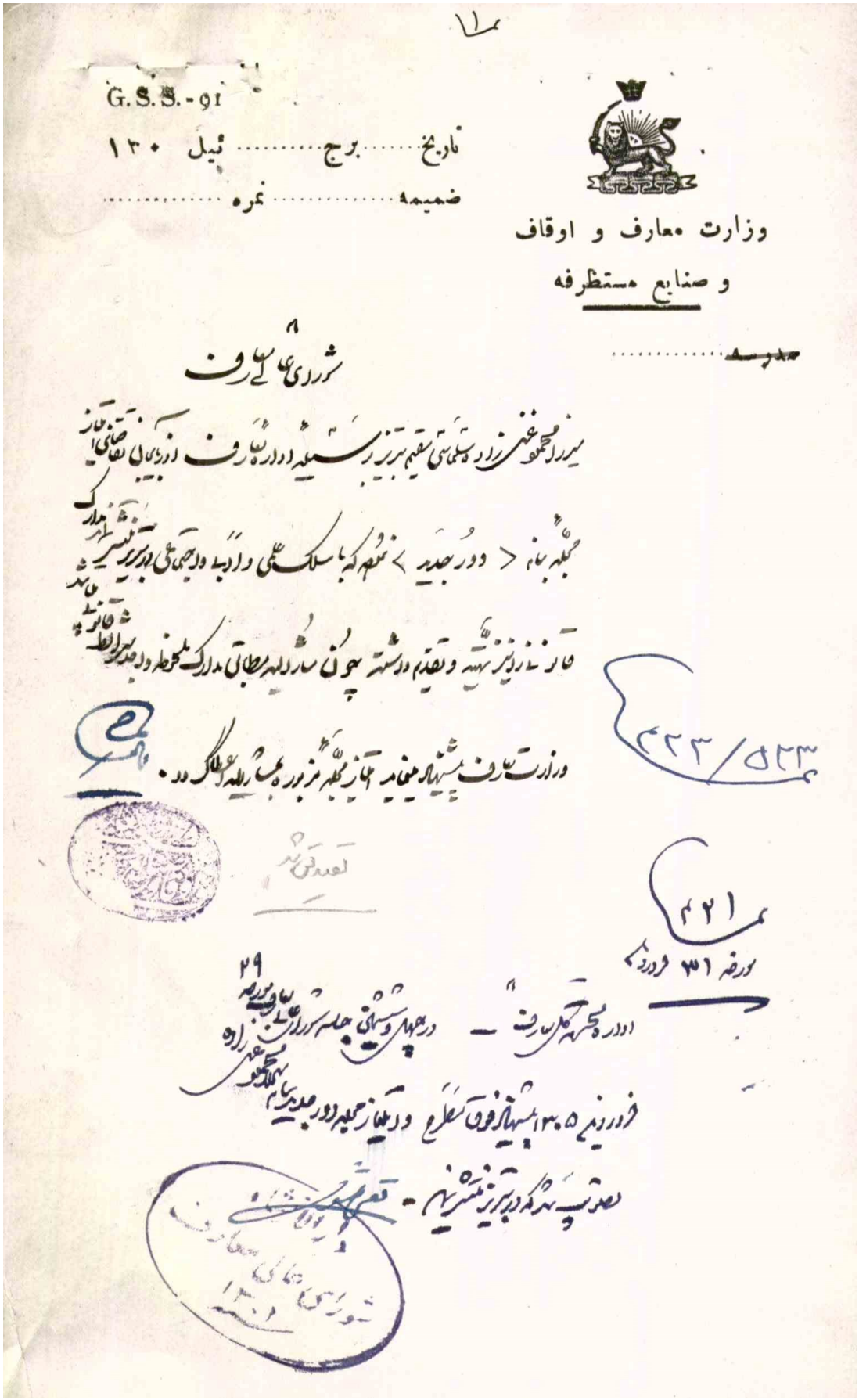
از نظر مبارک میگذرد چون اداره معارف مشارالیه را مطابق اسناد محاطه

واجد شرایط جریده نگاری تشخیص داده لهذا اجازه نامه داده که مقرر دارند بموجب

عالی معارف ارجاع گردد

۴۲۳/۵۲۲

۴۲۴/۵۲۲

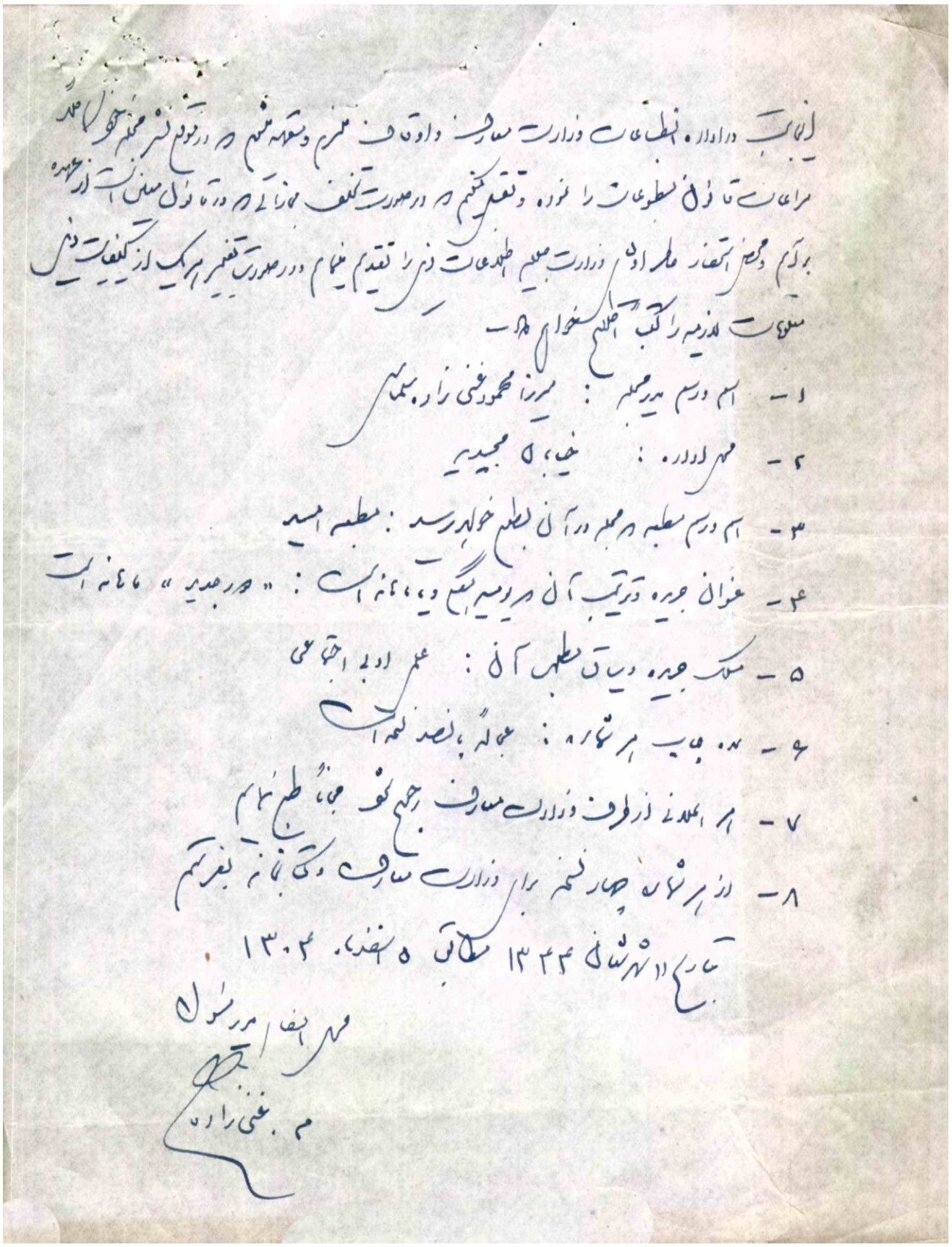

وزارت معارف و اوقاف
و صنایع مستظرفه

شورای عالی معارف

۴۲۱

۴۲۳/۵۲۳

۱ - اسم و رسم مدیر مجله : میرزا محمود غنی زاده سمنانی

۲ - صاحب امتیاز : خیریه مجیدیه

۳ - اسم و رسم مطبعه که مجله در آن بطبع خواهد رسید : مطبعه امید

۴ - عنوان جریده و ترتیب آن در روزنامه یومیه یا هفتگی یا ماهانه است : «صور جدید» هفتگی

۵ - مسلک جریده و مبانی مطلبی که آن : علمی ادبی اجتماعی

۶ - مدت انتشار هر شماره : هفته یکنمره

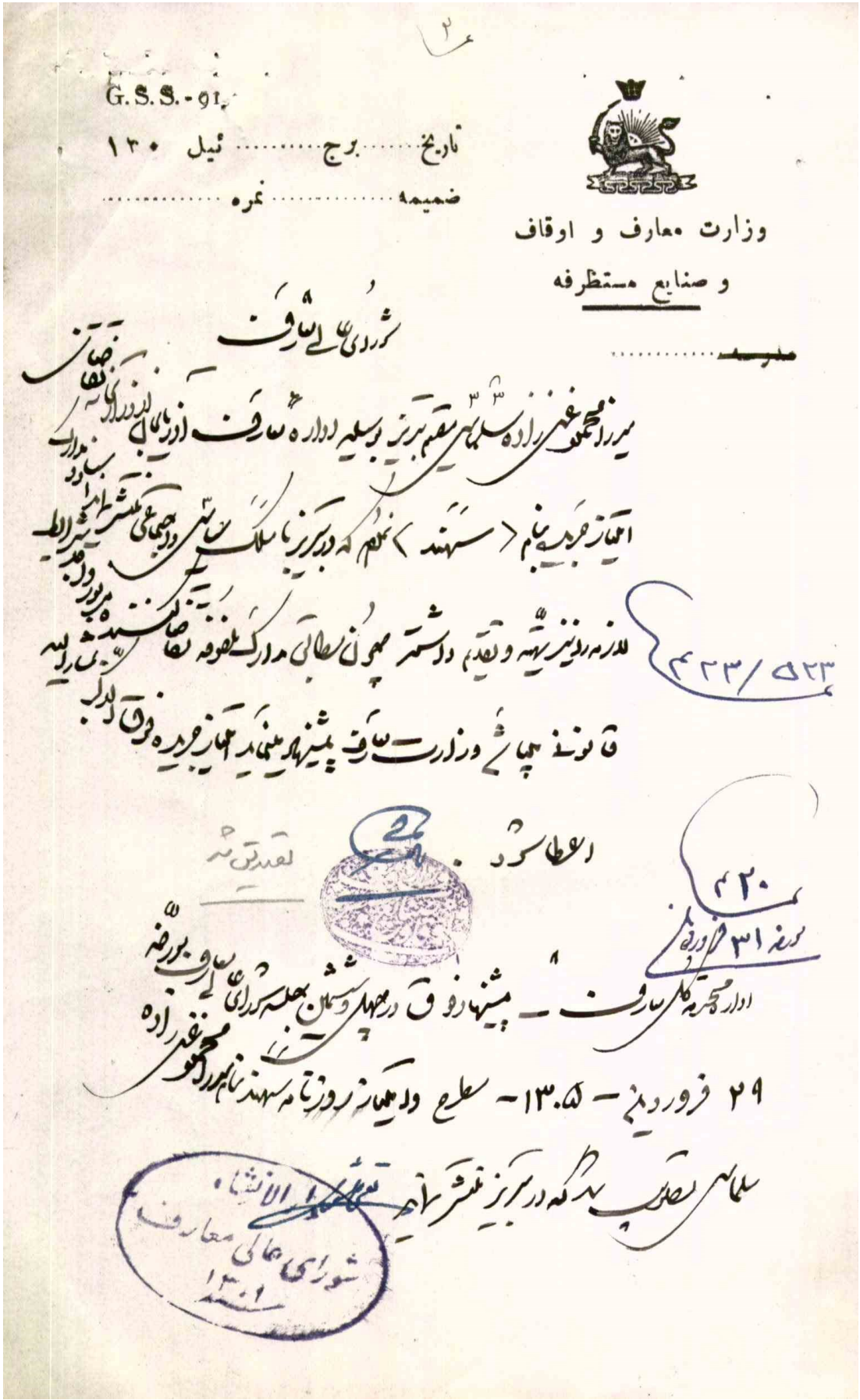
۷ - هر شماره از طرف وزارت معارف رجمعاً مبلغ طبع خواهم

۸ - از هر شماره چهار نسخه برای وزارت معارف و کتابخانه تقدیم کنم

تاریخ ۱۱ شهر شعبان ۱۳۴۲ مطابق ۵ نیسان ۱۳۰۴ .

صاحب امتیاز و مدیر مسئول

م. غنی زاده

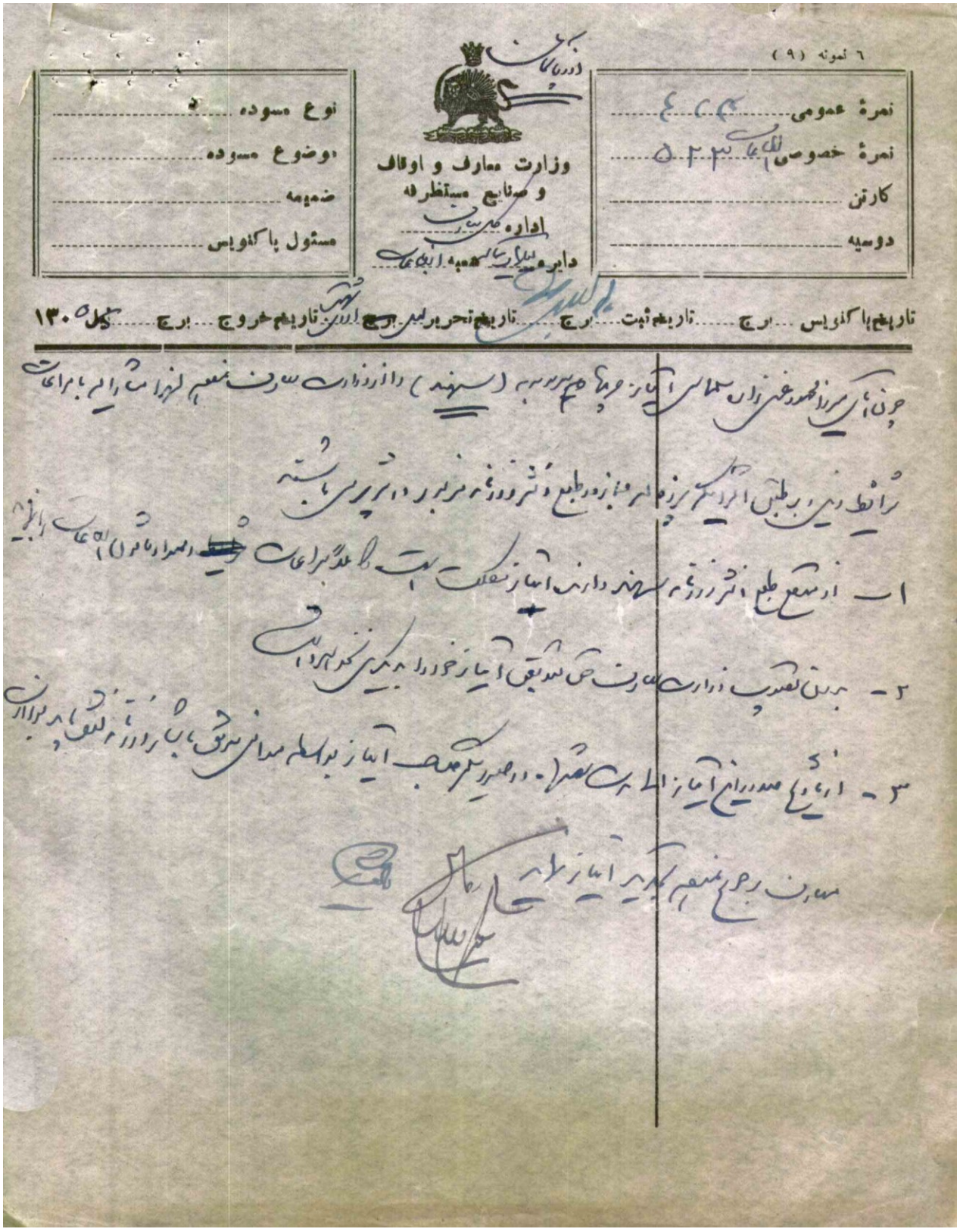
وزارت معارف و اوقاف
و صنایع مستظرفه

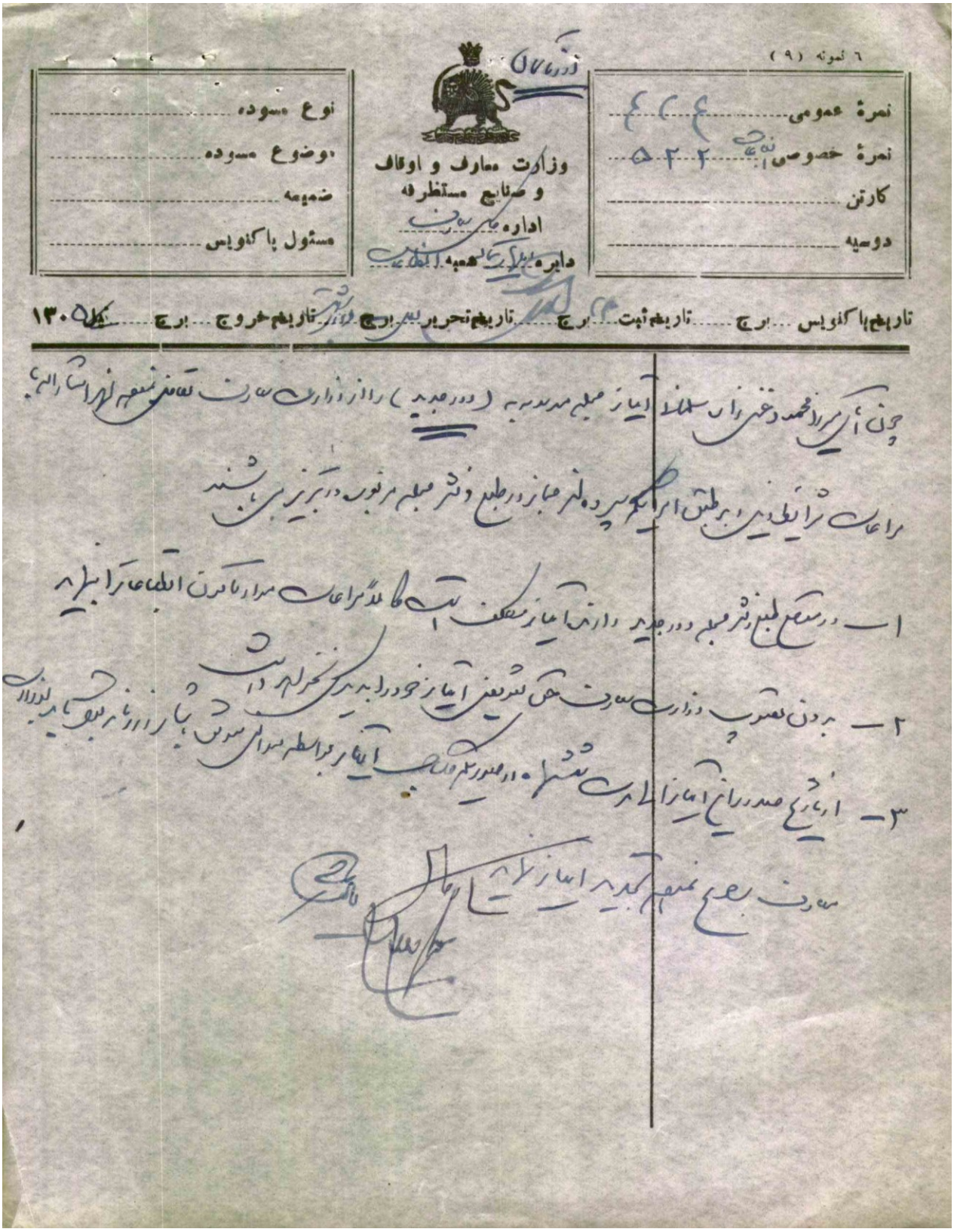
شورای عالی معارف

۴۲۳/۵۲۳

۴۲۰

۲۹ فروردین — ۱۳۰۵ — سطح ولایت زرتا مه سهند نامه میرزا محمد غفرزاده

وزارت معارف و اوقاف
و صنایع مستظرفه
نمرهٔ عمومی
نمرهٔ خصوصی
کارتن
دوسیه
نوع مسوده
موضوع مسوده
ضمیمه
مسئول پاکنویس

٦ نمونه (۹)

نمرهٔ عمومی ٤٤٤

نمرهٔ خصوصی ۵۲۲

کارتن

دوسیه

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره جلیله

دایره

نوع مسوده

موضوع مسوده

ضمیمه

مسئول پاکنویس

تاریخ پاکنویس ... برج ... تاریخ ثبت ... برج ... تاریخ تحریر ... برج ... تاریخ خروج ... برج ... سال ۱۳۰۵

چون آقای میرزا محمد وعظی زاده سلمانه امتیاز مجله مهذبه (دور جدید) را از وزارت معارف تقاضی نموده اند لهذا اشعار میشود

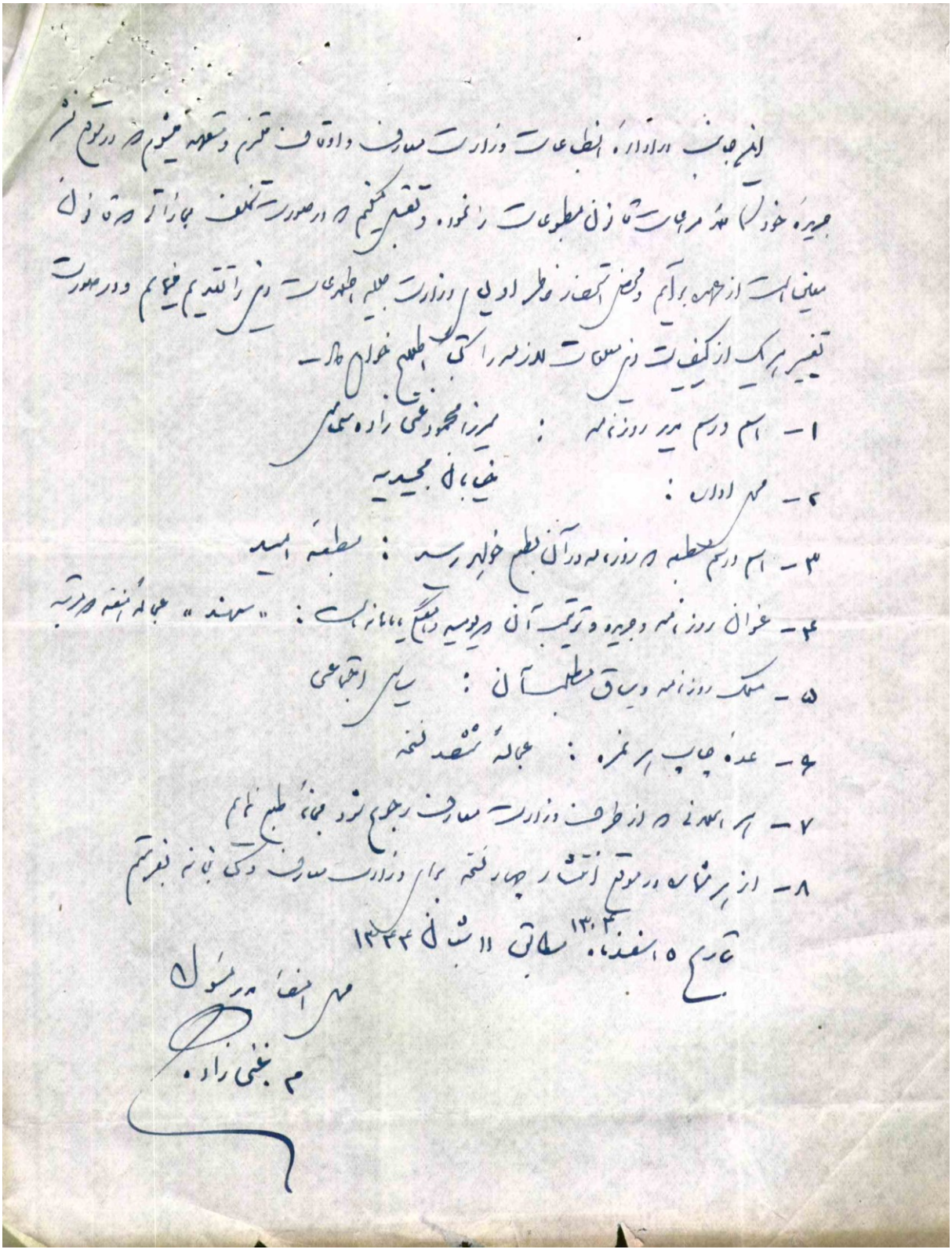
مراعات شرائط ذیل را طبق امری که صادر شده نظر مجاز در طبع و نشر مجله مرقوم در تبریز بجا بیاورند

۱ــ در موقع طبع و نشر مجله دور جدید دارنده امتیاز مکلف است مواد مکاتبات اطلاعات را بدون

۲ــ بدون تصویب وزارت معارف حق تفویض امتیاز خود را به دیگری نخواهد داشت

۳ــ از تاریخ صدور این امتیازنامه ... شماره ... در صورت عدم مراجعت امتیاز مزبور ساقط و لاغی خواهد بود

معارف بموجب نمره کلیه امتیازنامه را امضاء نمود

اداره جلیله اوراق، انطباعات وزارت معارف و اوقاف مقرر و مقرر میشود در درج نمره
جریده خود تا مدت مرقوم از قرار مطبوعات را نموده و تقدیم کنیم و در صورت تخلف مجازات مرقوم
میباشد از عهده برآیم و بعض اتصاف وظایف ادبی وزارت جلیله طبعی دیگر را تقدیم خواهم و در صورت
تغییر هریک از کیفیات ذیل مسئولیت لازمه را شخصاً طبع خواهم کرد.

۱- اسم درسی مدیر روزنامه : میرزا محمود غنی زاده سمیعی
۲- محل اداره : شیخ بابای مجیدیه
۳- اسم درسی صاحب امتیاز روزنامه و در آن طبع خواهد رسید : صاحب امتیاز
۴- عنوان روزنامه و جریده و ترتیب آن در دوسیه دفتر یا مانند : "سهند" عجاله هفته دو نمره
۵- مسلک روزنامه و سیاق مطالب آن : سیاسی اجتماعی
۶- عدد طبع هر نمره : عجاله شصد نسخه
۷- هر نمره که از طرف وزارت معارف رجوع شود مجانی طبع نمایم
۸- از هر شماره دو نمره آنرا چهار نسخه برای وزارت معارف دیگر نخواهم فرستاد

تاریخ ۵ اسفند ۱۳۰۳ مطابق ۱۱ شعبان ۱۳۴۲

مدیر مسئول
م غنی زاده

نمونه نمره ۳۰

تاریخ ۹ ... شهر شوال ... ۱۳۴۶
... ۱۳۰۵

نمره ...۲۳...
نمره کتاب ثبت امتیاز جرایدا ۵۲۳

۲۰ ریال

﴿ وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه ﴾

☆(اداره انطباعات)☆

چون ... امتیاز جریده ... موسومه به ... را از وزارت معارف تقاضا نموده لهذا ... با مراعات شرایط ذیل و بر طبق التزامیکه سپرده اند مجاز در طبع و نشر ... میباشند

۱ — در موقع طبع و نشر ... دارنده امتیاز مکلف است کاملا مراعات مواد قانون مطبوعات را بنماید

۲ — بدون تصویب وزارت معارف حق تفویض امتیاز خودرا بدیگری نخواهد داشت

۳ — از تاریخ صدور این امتیاز الی مدت شش ماه در صورتیکه صاحب امتیاز بواسطه موانعی موفق بانتشار روزنامه نشود باید بوزارت معارف رجوع نموده تجدید امتیاز نماید

وزیر معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

ل-۸۸۷

نمونه نمره ۳۰

تاریخ ۹ شهر شوال ۱۳۰۵ نمره ۴۰۲۰۲

۱۳۰۵ نمره کتاب ثبت امتیاز جراید ۵۰۲۰۲

﴿ وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه ﴾

﴿ اداره انطباعات ﴾

چون [illegible] امتیاز [illegible] موسومه به [illegible]

را از وزارت معارف تقاضا نموده لهذا [illegible] با مراعات شرایط ذیل

و بر طبق التزامیکه سپرده اند مجاز در طبع و نشر [illegible] مزبور میباشند

۱ — در موقع طبع و نشر [illegible] دارنده امتیاز مکلف است کاملا مراعات

مواد قانون مطبوعات را بنماید

۲ — بدون تصویب وزارت معارف حق تفویض امتیاز خودرا بدیگری نخواهد داشت

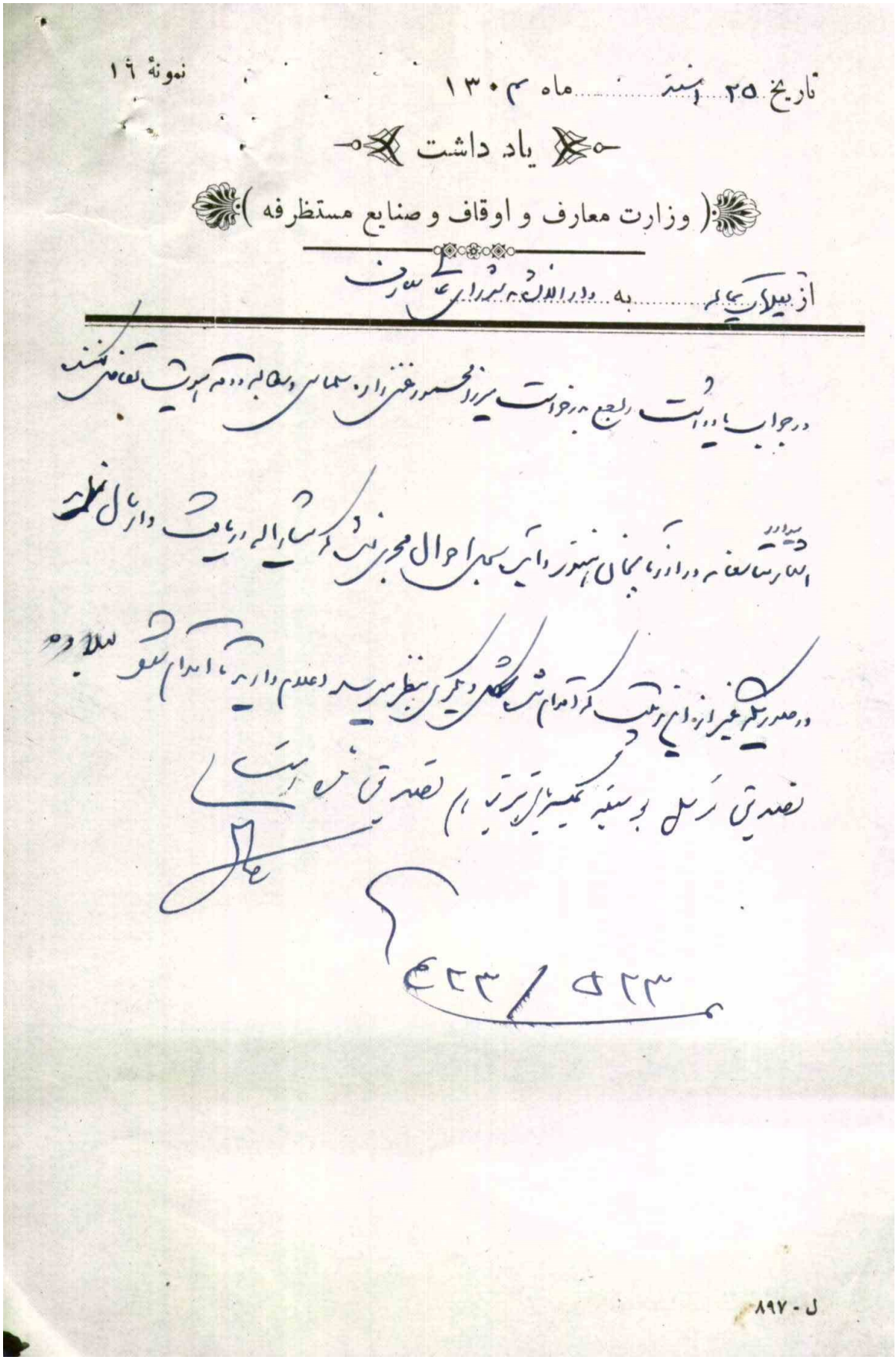
۳ — از تاریخ صدور این امتیاز الی مدت شش ماه در صورتیکه صاحب امتیاز

بواسطه موانعی موفق بانتشار روزنامه نشود باید بوزارت معارف رجوع

نموده تجدید امتیاز نماید

وزیر معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

۸۸۷-ل

نمونهٔ ۱۶

تاریخ ۲۵ ... سنبله ... ماه ۱۳۰۴

یاد داشت

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

از بیلاک ... به ... دارالفنون ... برای ... معارف

در جواب ... راجع به درخواست میرزا محمود غنی زاده سمامی ... بلکه ... ماهیت تفاضی کنند

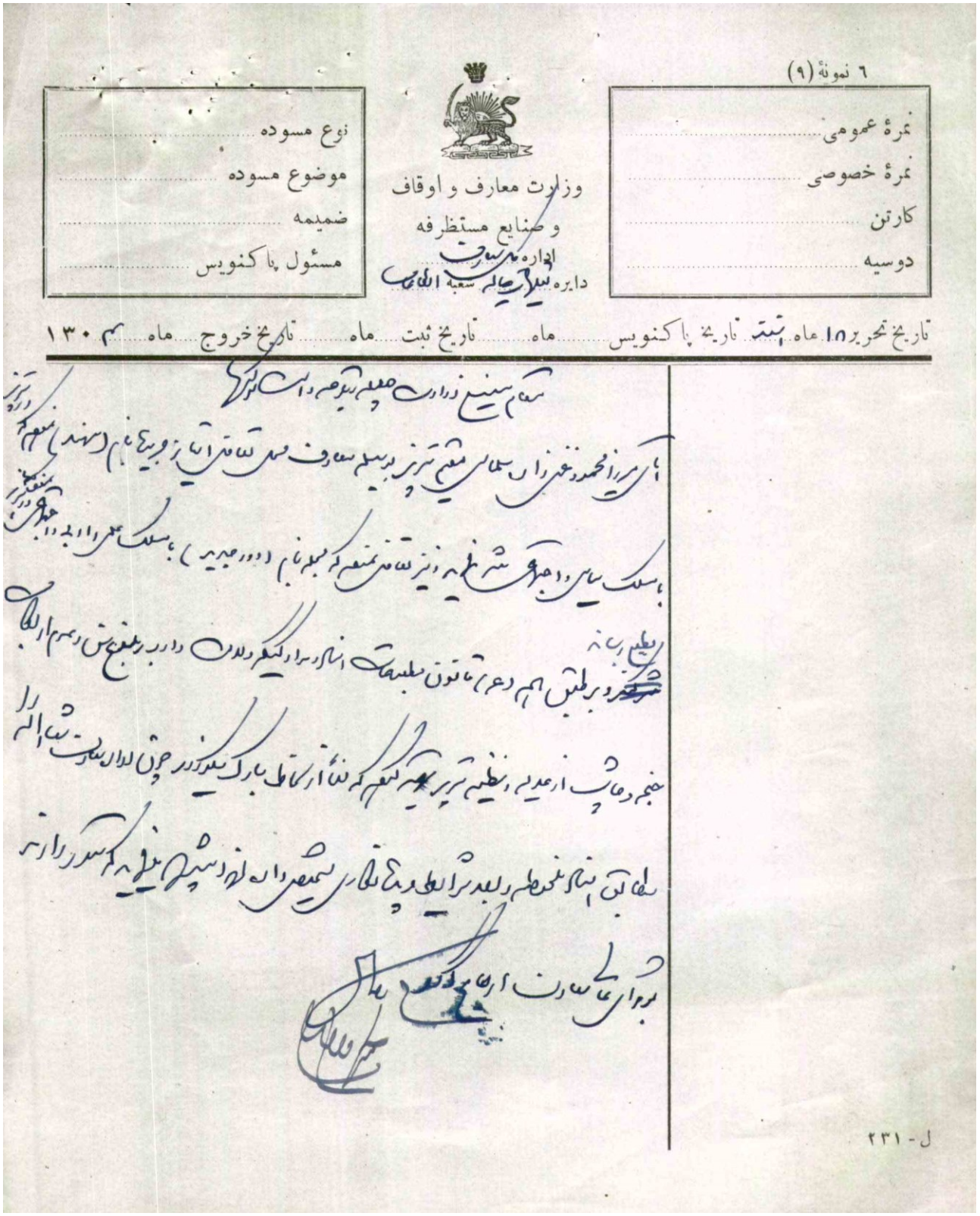
... اطلاع ... دارالفنون ... آنچه ... احوال مجری ... اشاره ... دارال ...

... در صدر ... غیر از ... ماهیت ... اقدام ... اعلام دارید ...

تصدیق رسید بوسیله تلگرافی ترتیب ... تصدیق ماهیت

۴۲۳/۵۲۳

ل - ۸۹۷

٦ نمونهٔ (۹)

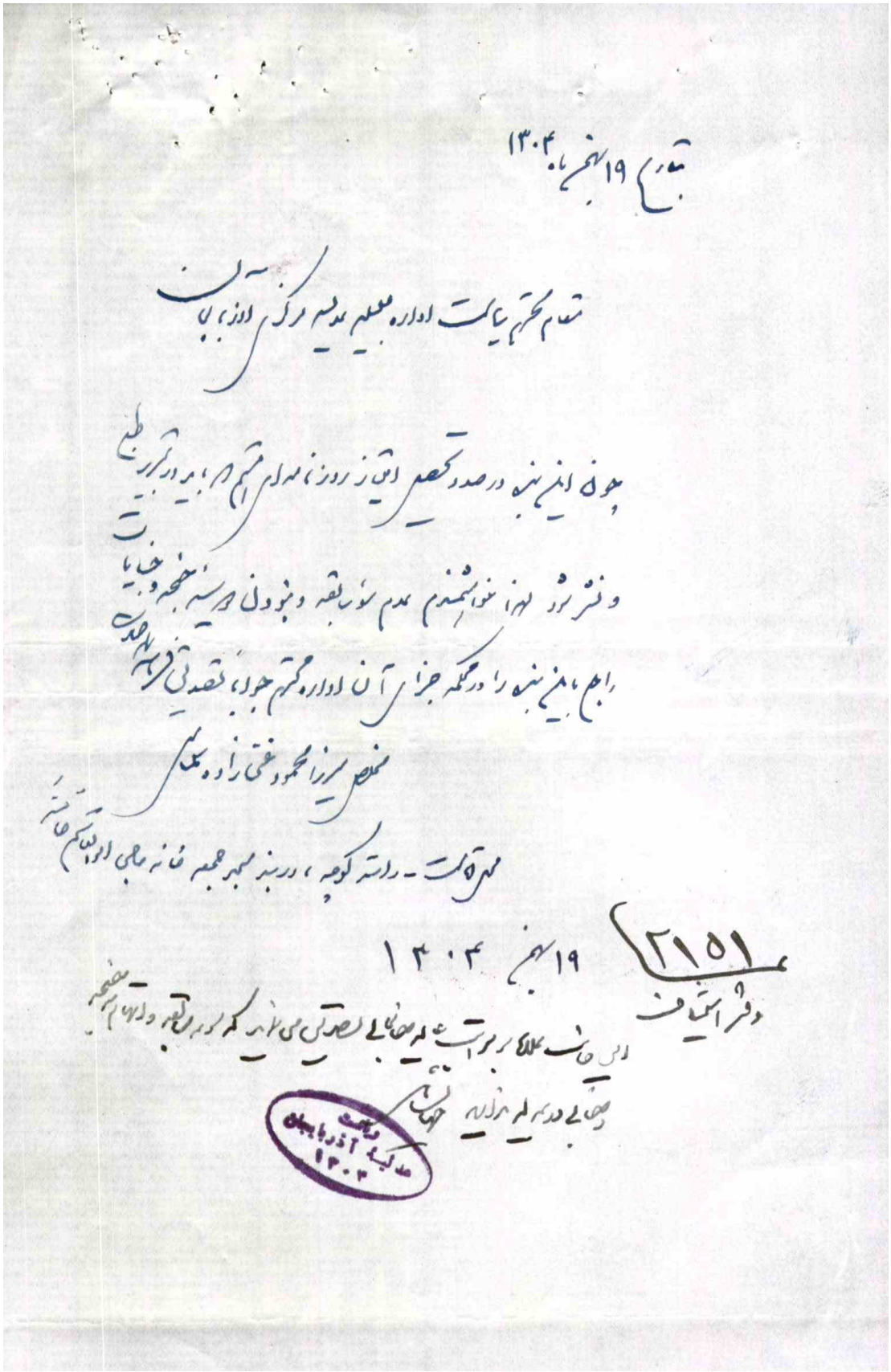
نمرهٔ عمومی .....
نمرهٔ خصوصی .....
کارتن .....
دوسیه .....

وزارت معارف و اوقاف
و صنایع مستظرفه
اداره ...
دایره ...

نوع مسوده .....
موضوع مسوده .....
ضمیمه .....
مسئول پاکنویس .....

تاریخ تحریر ۱۵ ماه ... تاریخ پاکنویس ..... ماه ..... تاریخ ثبت ..... ماه ..... تاریخ خروج ..... ماه ۱۳۰۴

ل - ۲۳۱

تبریز ۱۹ بهمن ماه ۱۳۰۴

تقدیم محترم ریاست اداره معلمه مدیسه ترکی دوزی، بان

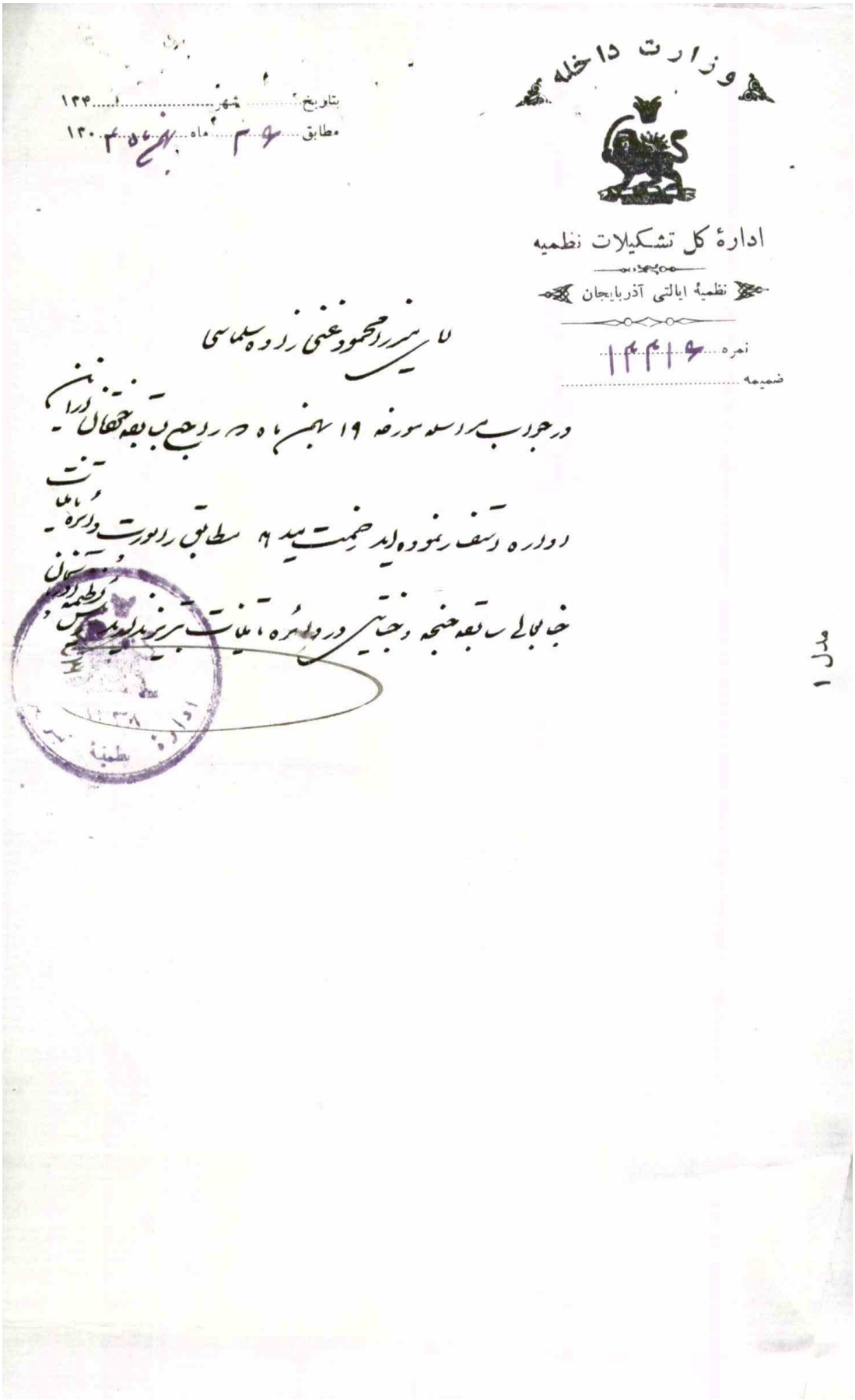
چون اینجانبه در صدد تحصیل اتیل ز روز، مدارس متوسطه دارالفنون طبیه
و نشر کرد لهذا خواهشمندم مدم سوابقه و بنودن در سیه خفه و جنایا
راجع باینجانبه را در محکمه جزای آن اداره محترم جوابا تصدیق فرمایند
مخلص میرزا محمود فتی زاده یکمی

مهر تلگراف - راسته کوچه، در بند نمبر مجمع خانه حاجی ابوالقاسم خانه

۲۱۵۱ وفر اکتاف ۱۹ بهمن ۱۳۰۴

این جانب علاوه بر صحت عمل صاحبان تصدیق می نمایم که کرده و اقدام صحیح
صاحبان در مدرسه مزبوره

ریاست معارف آذربایجان ۱۳۰۴

وزارت داخله

اداره کل تشکیلات نظمیه

نظمیه ایالتی آذربایجان

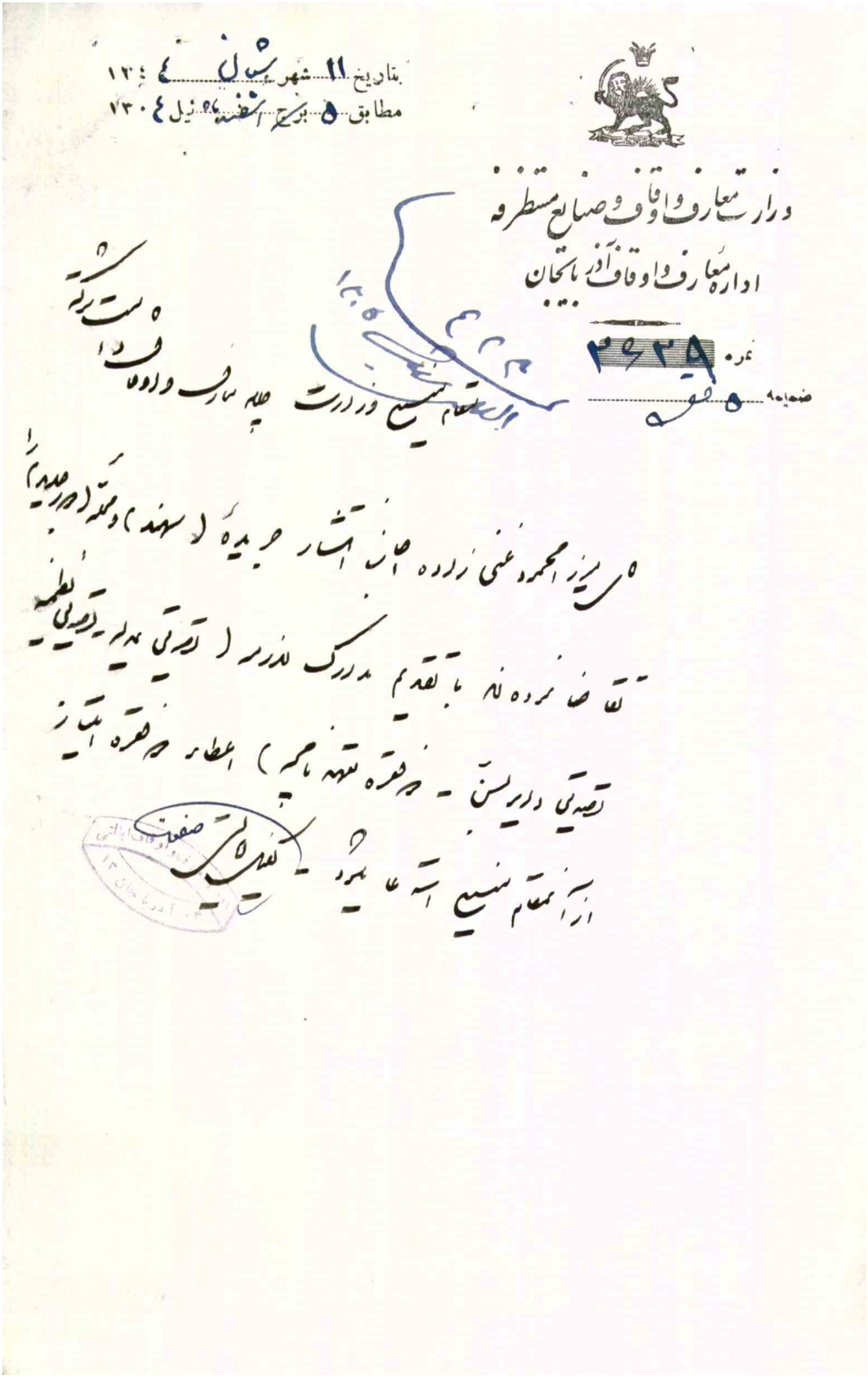
نمره ۱۴۴۱۶

ضمیمه

بتاریخ شهر ۱۳۴۰

مطابق ۲۶ ماه ۱۳۴۰

مدل ۱

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
اداره معارف و اوقاف آذربایجان

نمره ۲۶۲۹
ضمیمه ۵ فرد

بتاریخ ۱۱ شهر شوال ۱۳۴۰
مطابق ۵ برج اسفند ۱۳۰۴

صفت آذربایجان

